

РАЙНЕР МАРИЯ РИДЖЕ

Лирника

СВЕТОВНИ

ПОЕТИ

НАРОДНА КУЛТУРА

РАЙНЕР МАРИЯ РИЛКЕ

ЛИРИКА

Превод: Стоян Бакърджиев, Петър Велчев, Стефан Бесарбовски,
Йордан Стратиев, Ана Александрова, Владимир Мусаков, Николай
Лилиев, Георги Мицков, Любомир Илиев, Драгомир Петров, Емилия
Стайчева

chitanka.info

ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ

РИЛКЕ

Самото име на австрийския поет Райнер Мария Рилке е вече един стих. Това, което други автори постигат, измисляйки си озвучени от алитерации псевдоними, Рилке притежава, тъй да се каже, по рождение, чрез собственото си фамилно име. По рождение получава той и свещеното призвание на поет, дарбата да превръща в изкуство всичко, до което се докосне. В речта си в Мюнхен, през февруари 1927, по повод смъртта на Рилке писателят Стефан Цвайг казва: „Райнер Мария Рилке беше поет по всяко време и винаги. В неговия живот няма начало, когато това славно име да не му е принадлежало и светът да не го е чувствувал като поет. Детската ръка едва знаеше буквите, и вече пишеше стихове. Устните още не бяха засенени от мъх, и вече изговаряха музика... И дълго преди формата на собственото тяло да бъде завършена, духовният творец бе достигнал съвършенство на формите.“ Някога Горки беше нарекъл Есенин „инструмент за поезия“ и това определение напълно подхожда за художници от типа на Рилке. Всеки факт от биографията на поета, духът и начинът му на живот, всичко, което съставя неговия curriculum vitae, намира пълен и като че непосредствен израз в творчеството му.

Огромната част от неговите произведения (дори такива, които изглеждат най-далеч от какъвто и да е конкретен случай) са вдъхновени от някакъв допир с „материалната“ действителност. Разбира се, това не са фотографски копия, нито описания, а най-фина духовна квинтесенция на битието. В душата на поета като в лабораторията на алхимик елементите на сетивното възприятие влизат в най-различни съчетания, вещите се превръщат в обобщения, истината за конкретното става истина за вечното, за човека изобщо. Поезията на Рилке е още едно потвърждение на мисълта, че всяко истинско творчество е автобиографично. И наистина, нима не е неведом начинът, по който впечатленията от пътуването в Египет през 1911 г. се трансформират в стихове от Деветата Дуинска елегия,

създадена през 1922 г.? Кой би свързал песента на децата в манастирския параклис на Ронда (Южна Испания), която Рилке слуша през февруари 1913 г. с музиката на написания през февруари 1922 година XXI сонет от I част на „Сонети към Орфей“ — химн на радостта, пролетта и свободата? Нима някой би отгатнал (ако не бяха надписите под заглавията на стихотворенията), че такива философски творби като „Пантерата“, „Градината на папагалите“. „Газелата“ и др. са родени само от наблюденията на един поет в Парижката зоологическа градина?

Преклонението на поезията пред живота е основен мотив в художественото верую на Рилке. Знаменателно е, че още първата му, юношеска стихосбирка носи заглавието „Живот и песни“ (1894), а в последната си поетична книга „Сонети към Орфей“ (1922) зрелият четиридесет и седем годишен майстор със същия сериозен, почти религиозно уверен тон заявява: „Песента е живот.“

Райнер Мария Рилке е роден в Прага на 4 декември 1875 г. в семейството на чиновник от железопътното ведомство. Макар и принадлежащ към говорещите немски език поданици на Австро-Унгарската империя, той още от най-ранно детство слуша напевните звуци на славянската реч и в първите му стихотворения се вплитат чешки думи. Тези стихове пресъздават пейзажа на старинна Прага с катедралата „Свети Вит“, Мала Страна, замъка „Храдчани“. След пет години, прекарани във военното училище, той учи известно време в Търговската академия в Линц, записва последователно философия, право и история на изкуството в университетите в Прага, Мюнхен и Берлин, но след това изоставя следването. Останалата част от живота му представлява непрекъснати пътувания в почти всички страни на Европа. В самата Австрия той пребивава само няколко месеца от живота си, посещава транзитно столицата Виена, почти не познава и не се интересува от австрийската литература. Рилке живее най-дълго време в Германия, Франция и Швейцария.

Диапазонът на творческата му дейност е огромен. Той пише стихове на немски, френски и руски език. Под перото му излизат около двадесет стихосбирки, един роман, драми, есета, писма, сборник разкази, стихотворения в проза, изкуствоведски монографии, преводи на творби от Петрарка, Луиза Лабе, Микеланджело, Елизабет Барет-

Браунинг, Леопарди, Лермонтов, Верлен, Маларме, Андре Жид, на руския национален епос „Слово за похода на Игор“ и др.

Три нации, сякаш трите древногръцки Парки, предопределят духовната съдба на Рилке.

На Русия той дължи началото на своя път на художник, идейното си съзряване или както сам се изразява — корените на всичко, което е създал.

На Франция дължи романа „Записките на Малте Лауридс Бриге“, четири стихосбирки, писани на френски език, и книгата „Нови стихотворения“, която става етап в развитието на европейската поезия.

С Германия го свързва принадлежността му към развития в Бохемия клон на немската езикова култура, както и традициите на немската литература, в която след време заема мястото на един от най-значителните след Гьоте лирически поети.

Животът му е отдаден напълно и без остатък на изкуството. Поетът е мъченик на своята поезия. Стефан Цвайг, този неуморен летописец на духовните събития от първите десетилетия на нашия век, причислява Рилке към онова изчезващо племе от творци, които „не ламтяха за нищо от външния живот, не жадуваха за участието на широките маси, за достойнства, отличия или печалби, които не се стремяха към нищо друго освен в тихо, но страстно усърдие да свързват строфа след строфа, всеки ред свършен, пропит с музика, светец от багри, грейнал от образи“. Биографията на Рилке е хроника на странствуванията и делата на човек, чиято родина е целият свят. Той е наследил сякаш духа на Еразъм Ротердамски. Също както автора на „Възхвала на глупостта“, Рилке рано напуска родното си място, пътува непрекъснато, живее навсякъде в Европа като у дома си, общува с най-големите интелектуалци на своето време (между тях са Пол Валери, Огюст Роден, Ромен Ролан, Стефан Георге, Хуго фон Хофманстал, Елеонора Дузе, Лев Толстой, Иля Репин, Марина Цветаева). Последните години от живота си прекарва в Швейцария, в така наречения „Замък Мюзо“ — неголям старинен дом, който му подаряват неговите приятели и почитатели. Умира от левкемия в клиниката „Вал-Монт“ край брега на Женевското езеро на 29 декември 1926 година. Погребан е, според собственото си желание, в двора на малката църква в Рарон, сред Бернските Алпи.

Може би именно органичната връзка между живот и поезия у Рилке е в състояние да ни обясни обективно защо върху почвата на един неограничен от географски, политически и културни бариери човешки живот израства една поезия, надхвърляща тесните граници на нацията. И по-точно защо Рилке далеч не е само една от звездите в ярката плеяда от таланти, принадлежащи към така наречената пражко-германска школа — Франц Верфел, Густав Майринк, Франц Кафка, — но и един от най-големите европейски и световни поети на XX век. Казано с други думи, не само жизнената, но и творческата съдба на поета носи белега на една универсалност, чиито единствени граници са мащабите на общочовешката духовна активност.

Започнал да пише през 90-те години на XIX век, Рилке издава няколко стихосбирки, издържани в духа на неоромантизма. Между тях изследователите обикновено отбелязват книгите: „Жертви на ларите“ (1895), „Увенчан от сънища“ (1896) „Пред Рождество“ (1897) и „На мен за празника“ (1899). Още тук откриваме характерните за Рилке теми, а също и виртуозния строеж на стиха. През 1899 г. Рилке под пресните впечатления от пътуване в Русия започва работа над стихосбирката „Часослов“. Той скъсва с предишните образци и обновява поетичния си език, като възвръща на словото онази конкретност, която романтизмът беше пренебрегнал. Лирическият герой на тази книга е руски монах, а самата книга е часослов, молитвеник. Поетът е избрал своеобразна форма за възплъщаване на естетическите си възгледи. За него бог е и брадат селянин, и градски пазач, и паднало от гнездото си птиче, и велика роза на бедността, и манастир, и съсед, и битка. Той не е нещо трансцендентно, а обект на мъчителни търсения и копнежи, той е творческата същност на всяка форма на живот. Зад образа на монаха се крие художникът, творецът — посредник между действителността и човека. Целта на неговите молитви е сливането на живота и изкуството. За тази книга на Рилке важат думите, които поетът споделя в края на живота си и които всъщност се отнасят за цялата му поезия. В писмо до В. Гулевич от ноември 1925 г. той пише: „Голяма грешка ще допусне оня, който подхожда към Елегиите и Сонетите с католически представи за смъртта, за отвъдния свят и вечността.“

Рилке се стреми да изгради един свят, в който вещите не са заместени със слова/а чувствата — със символи. На мястото на

абстрактното раздвояване „обект — субект“ идва страстната жажда за сливане на собственото битие с битието на предмета. Също както у немския средновековен философ Майстер Екхарт за Рилке абсолютното начало не е извън живота, а е самият живот, състоящ се от безброй много вещи. Към тази пълнота и предел на битието се стреми лирическият герой на Рилке:

*Приближава часът, сякаш звук от метал
ме докосва и ясно звъни.
Аз потръпвам. Аз чувствам: сега бих успял
да извая летящите дни.
Този свят преди малко не беше роден
и животът бе спрял и бе тих.
Но с очи аз прегръщам нещата край мен
като нежен и влюбен жених.*

Стремежът да постигне същността на предметния свят става основна черта на естетиката на Рилке, а по-късно и на европейската поезия. Но ако в „Часослов“ преобладава все пак съзерцанието на вещта в нейната статичност, то в „Книга на образите“ (1902–1906) и особено в „Нови стихотворения“ (1907–1908) поетът насочва вниманието си към вътрешния ѝ строеж, стреми се да предаде нейната пластика. Затова динамичната връзка между вещи и човешки състояния понякога поражда необичайни съчетания от думи, името на предмета се обогатява с допълнителна семантика, а и самото преживяване става като че веществено. Рилке счита, че художникът твори красиви вещи. Самата творба е вещь и всъщност, осъществявайки по специфичен начин иманентните естетически потенци на всеки предмет от действителността, художникът най-пълно обхваща света. Задачата на изкуството не е да изразява, а да изобразява. Ще си позволя да цитирам онези прочути дванадесет стиха от „Реквием за граф Калкройт“, които се чувствуват задължени да цитират почти всички автори, разглеждащи естетическите възгледи на Рилке:

... О, стара болест на поети,

*които хленчат, вместо да разказват,
или обсъждат свой го чувство, вместо
да го рисуват; и все тъй се мамят,
че знаят що е скръб и що е радост
и че творбата им е затова —
да жали и да слави. Като болен,
чиято реч му служи да описва
страданията си — наместо сам
да се преобрази в могъщо слово,
както строителят на катедрали
се слива с немия, безчувствен камък.*

Затова не е чудно, че в сборника „Нови стихотворения“ мелодичната музикалност на стиха отстъпва на една сурова, почти скулптурна релефност. Словото престава да бъде напевно, посредством умело организиран звукопис то постига нови форми на изразителност. От друга страна, през този период Рилке се вдъхновява от дружбата си с Огюст Роден и е повлиян от скулптурния тип художествено мислене. В известен смисъл творческата личност на самия Роден е скритият лирически герой на „Нови стихотворения“. Той е майсторът-художник, заел мястото на монаха-летописец от „Часослов“.

В последното десетилетие на своя живот Рилке се прощава с много от илюзиите си за съдбата на човека в условията на стремителната дехуманизация на обществото. Той се чувства самотен, уморен дори от собствената си стихова виртуозност, която сякаш вече не съответствува на ритъма на реалния живот. Това проличава в неговите „Дуински елегии“. Поетът започва да ги пише през 1912 г. на Адриатическото крайбрежие, в замъка „Дуино“ — имение на неговата меценатка княгиня Мария фон Турн и Таксис, — но ги завършва едва през 1922 г., четири години преди смъртта си. Напомнящи плавното течение на античния хекзаметър или пък свободните стихове на Хьолдерлин, в тях доминира тревожното предчувствие. Действителността, която се олицетворява от образа на „страшните ангели“, потиска поета. Като че битието внезапно разкрива пред него истинските си, страшни глъбини.

Темата за художественото творчество като единствено съзидателно и спасително начало прозвучава с нова сила в последната книга на Рилке „Сонети към Орфей“. Това са петдесет и пет стихотворения, написани почти на един дъх, за три седмици, в изключителен порив на вдъхновение, през февруари 1922 г. Поетът се опива от жаждата за сетивно, езическо преживяване на природата, света и историята. Лайтмотивът „Песента е живот“ звучи с пълна мощ. Но този път той добива по-различен смисъл. Песента, изкуството, музиката, орфичното начало е всъщност един друг живот, който Рилке иска да противопостави на живота на съвременното общество. Той се бои от цивилизацията, където шумът на машините все по-често заглушава чистия звук на човешкото сърце. Авторът на „Сонети към Орфей“ е един от първите европейски художници, прозрели в смисъла на техническия век с неговите безчовечни отношения, с отчуждението между хората и превръщането на човека в бездушен механизъм.

В образа на Орфей — последното превъплъщение на мисълта на Рилке за художника — има нещо дълбоко символично. Подобно на митичния тракийски чародей, поетът се мъчи да омагьоса зверовете на едно варварско общество. Той иска да превърне в музика ужасния грохот на машинната цивилизация, да върне човека към тайната на неговите корени, към бистрия извор на неговото древно начало. Годиците, които ни делят от смъртта на поета, доказаха, че тази задача е трудно осъществима... Но песните на Райнер Мария Рилке, този последен Орфей на европейската култура, остават едни от най-автентичните и проникновени страници в духовните търсения на нашия век.

Петър Велчев

*Книгите на Райнер Мария Рилке са представени в сборника хронологически, по реда на тяхното **първо издание**. Подредбата на самите стихотворения е съобразена с подбора им от самия Рилке. Под всяка творба е отбелязана годината на нейното създаване.*

ИЗ „ПЪРВИ СТИХОТВОРЕНИЯ“

В своята младост Рилке всяка Коледа е завършвал по една стихосбирка — поетическа равносметка на изтеклата година. Така той публикува книгите си; „Жертви на лирите“ (1895), „Увенчан от съница“ (1896) и „Пред Рождество“ (1897), които през 1913 г. обединява в сборника „Първи стихотворения“.

НОЕМВРИЙСКИ ДЕН

*Хладна есен този ден обвива,
радостните звуци са смълчани.
Бият пак за упокой камбани
откъм църквата, в мъглата сива.*

*Дим над мокри покриви и порти.
Бурята на свирещата зима
в печката ми с ледни пръсти взима
на смъртта последните акорди.*
1895

ПОД СВОДОВЕТЕ НА ЛОРЕТО^[1]

*Под сводовете тихи и извити
между колони като арабески,
надолу, от полуизтрити фрески,
поглеждат с тайнствени лица светците.*

*Една Мадона с восъчни черти
вълшебен лек дарява милостиво;
там, в нишата, иззад стъклото сиво
тя сред коприна и сребро блести.*

*Щом паяжини летни облетят
листата златни в двора на Лорето,
пред някой образ в стил на Тинторето^[2]
блажено тихи влюбени стоят.*

1895

[1] Лорето — църква от XVIII в. в замъка „Храдчани“ Прага. ↑

[2] Тинторето (1518–1594) — италиански ренесансов живописец. ↑

СФИНКС

*Откриха я с глава полуразбита —
в ръката ѝ изстиваше цвета.
Тълпа зяпачи... Тропот на копита.
Кола към болницата полетя.*

*За миг очи отвори с болка скрита.
Ни име, ни писмо. Коя е тя?
И влезе лекар, тихо я запита.
И поп — не трепна нямата уста.*

*Среднощ да каже нещо се опита...
Но никой не я чу. Тя изхриптя.
След туй изнесоха, с платно покрита,
скръбта ѝ с нея. — Вън бе пустота.*

1896

ЕСЕННО НАСТРОЕНИЕ

*Като при смъртник въздухът с прохлада
изпълва стаята; вѣн бди смъртта.
Над покривите бледен блясък пада
и гасне като зрака на свещта.*

*В улиците дъждовни струи хъркат,
оглежда вятър мъртвите листа.
През сивината облачета хвъркат —
напомнят бекасинови ята.*

1895

ИЗ ЦИКЪЛА „ОБИЧАНЕ“^[1]

XIX

*Тя имаше съдба безцветна,
безсмислена съдба дори.
Най-сетне цялата просветна.
Една любов я озари!*

*Но бързо всичко се удави
в горчиво езеро сълзи.
Започна като сън наяве,
а като орис я срази.*

1896

[1] Цикълът „Обичане“ е из книгата „Увенчан от сънища“ и съдържа двадесет и две песни. ↑

СВЕЩЕНА МОЯ САМОТА...

*Свещена моя самота,
богата, чиста в утринта,
като градина с рози свежи.
О, самота свещена, ти
Дръж здраво златните врати —
отвъд са буйните копнежи.*

1897

ПО ПЪТЯ КЪМ НОЩТА МЕЧТАЯ...

*По пътя към нощта мечтая
сънят да ме възнагради,
с целувка в тихата ми стая
челото ми да разхлади.*

*Копнея по звездите бистри.
Денят е малък, а нощта
огромна, с граници сребристи
На приказка прилича тя.*
1896

ДУША... ТОВА ЛИ, ДЕТО...

*Душа... Това ли, дете в нас цвърчи?
Звънче на шут, което моли царя
да го похвали, да го отличи,
а после мре от бедност и мълчи
в тамянен дим, сред здрача на олтаря —
това ли е душата?*

*Аз виждам сняг от пролетни цветя
в нощта, където скитат световете,
и сякаш нося къс от вечността —
той в мен трепери и крещи с уста,
и иска да политне с ветровете...
Такава е душата!*

1896

БЯЛ ЗАМЪК В СНЕЖНОБЯЛА САМОТА...

*Бял замък в снежнобяла самота.
Из празни зали броди страх неволен.
В зида бръшлян се вкопча смъртно болен,
път към света не води през нощта.*

*Високи, пусти небеса висят.
Копнежът през блестящите портали
се мъчи да напусне тези зали...
Часовник няма. Няма време. Смърт.*
1896

ИЗ „РАНИИ СТИХОТВОРЕНИЯ“

По Коледа на 1899 г., пред прага на новото столетие, Рилке публикува книгата си „На мен за празника“, която по-късно преработва и разширява, а през 1909 г. обединява със стиходрамата „Бялата княгиня“ (1904) в сборника „Ранни стихотворения“.

ПАК У ДОМА СЪМ МЕЖДУ ДЕН И СЪН...

*Пак у дома съм между ден и сън:
там, дете спят децата след игрите,
там, дете вечер старците изпити
се греят край разжарения пън.*

*Пак у дома съм между ден и сън:
там, дете рой девойки уморени
на кладенеца леко са опрени,
смутени от заглъхващия звън.*

*Обичам аз една липа навън.^[1]
Летата, в пръстените занемели,
пак в клонки хиляди са разцъфтели
и пак са будни между ден и сън.*

1897

[1] Обичам аз една липа навън — дървото с неговото мощно извисяване в небето, почерпило сили от мрака на Земята, е за Рилке един от най-великите символи на живота. Ще го открием и в стихотворенията: „Встъпление“, „Вечер“, „Благовещение“, „За фонтаните“, „Зрящият“, „Аз живея живота си в бавни спирали“, „Откривам те във всичките предмети“, „Ябълковата градина“, „Четвърта Дуинска елегия“, „Първи Сонет към Орфей“ из Първа част, „Седемнадесети Сонет към Орфей“ из Първа част, „О, докосни ни! — молят те нещата“, „Плодът“. ↑

ПРИТИХНИ ПРЕД ШУМА...

*Притихни пред шума, мой живот съкровен,
вслушай се в тишината.*

*Проумей какво иска ветрецът край мен,
преди да потръпне брезата.*

*Щом самото мълчание пак зашепти,
сетивата ти нека владее.*

*На всеки лек полъх отдай се ти —
той влюбено ще те люлее.*

О, душа, после ти се разлей, разлей!

За да намериш утеха,

над нещата замислени ти се развей

Като празнична дреха.

1898

ИЗ ЦИКЪЛА „МОЛИТВИТЕ НА ДЕВИЦИТЕ КЪМ МАРИЯ“

* * *

*Виж, тъй са бледи нашите дни,
бди в спалните ни страх —
за алените рози ний
копнеем в трепет плах.*

*Над нас, Мария, се смили:
от твойта кръв цъфтим —
ти само знаеш как боли
копнежът в мътен дим.*

*Нали моминския копнеж
позна самата ти —
той като коледния скреж
е чист — но в жар пламти.*
1898

НОЩТА Е МОЙТА КНИГА...

*Нощта е мойта книга. Бляска
корицата ѝ от атлаз;
и откопчавам с тръпна ласка
верижката ѝ златна аз.*

*Щом първа страница разтворя,
ме радва нежният ѝ звън,
след туй прочитам тихо втора,
а третата е вече сън.*
1897

СТРАХЪТ МИ ОТ ДУМИТЕ ТЪЙ Е ГОЛЯМ...

*Страхът ми от думите тъй е голям,
тъй ясни са всички човешки слова.
Това тук е куче, дом — онова,
началото тук е, а краят — там.*

*Боя се от хорските чувства и смях,
познават и бъдно, и минало те.
Пред никой връх смайване в тях не расте,
единствен имотът е ценен за тях.*

*Все викам и браня се: стойте далеч!
Нещата ме радват със своята реч.
Пред вас вкаменени, неми стоят —
не ми ги докосвайте: те ще умрат.*

1897

КАТО ПУЛС В МЕН ТУПТИ...

*Като пулс в мен тупти
пак часовникът степенен,
и нещата с несменен
трепет шепнат край мене:
„Кой беше ти?“*

*Друг ме прави среднощната моя мечта,
друг живот ми дарява нощта,
но пред никой не бих споделил:
О, как страшно открити
зеят вратите
на духа ми унил...*

*Но аз знам, че остават у мен
всеки стон, всеки жест спотаен
(а човек от това се бои!),
мойто детство и в тоя момент
неотлъчно до мене стои!*

*И е пълно край мен с народ,
всички — преди мен живели,
пряко смърт и раздели
дълго са плели
и плели
всички брънки на моя живот.*

*И ако седнем, приятелю мой,
и ти кажа сега, че — уви!
страдах и аз —*

*кой знае кой
заедно с мен ще мълви*

в тоя час...
1898

ИЗ „КНИГА НА ОБРАЗИТЕ“

„Книга на образите“ е публикувана през 1902 г. Допълнена значително, излиза отново през 1906 г. Окончателно поправеното пето издание е от 1913 г. Сборникът е съставен от две книги, разделени по на две части.

ВСТЪПЛЕНИЕ

*Какъвто да си, бягай вечерта
от стаята, която те гнети;
навън те чакат хиляди неща,
какъвто да си ти.*

*И с твоя поглед уморен — какво
че той към прага ти закотвен бе —
в пространството вдигни едно дърво —
самотно, стройно — под това небе.*

*Ти сътвори света. Той е голям,
узрял е като дума в тишина.*

*Ти вникваш в цялата му същина
и с поглед нежен го оставяш там...*

1900

РИЦАРЯТ

*Рицар във броня от черен метал
препуска из шумния свят.*

*А въвн има всичко: ден засиял,
май и момичета, преход и вал,
враг и приятел, пир и Граал,
и господ — стохиляден път заблестял,
поставен на всеки площад.*

*Ала под бронята рицарска чака
в най-тъмния ъгъл скрита
свита Смъртта... тя мисли сред мрака:
„кога ще пронизе меча
металната броня със звън,
моят пръстен да бъде разсечен
от врага, та да хукна навън?
Нижат се в тоя затвор
сгърбени дните ми. Крея...
Аз искам най-сетне простор,
да танцувам,
да пея.“*

1899

ПОКОЙ

*Вслушай се, мила: издигам ръцете си —
слушай звука...
не следят ли потайно стотици предмети
всеки жест на самотния клетник в нощта?
Чуваш ли мила, притварям клепачи —
и до тебе долита пак звук;
чуваш ли, мила, отварям ги в здрача —
... но защо ти... не си тук?*

*Дори при най-малкото мое движение
в покоя копринен остават следи;
дори от най-лекото мое вълнение
ясен знак във простора безкраен личи.
При дъха ми звездите се вдигат на вис и се спущат
надолу
в небесната шир.
До устата ми идва и пие със жад ароматът на
вятъра,
и в ефира съзирам ръката на ангел,
от сияйни лъчи озарен.
И едничка онази, с която лети мисълта ми: ти —
я няма до мен.
1899–1900*

МУЗИКА

*Момче, какво засвири? Покрай мен
долавям в парка шепнати повели
и стъпки. Виж, сред тия цевци бели
на сиринкса^[1] душата ти е в плен.*

*Защо я мамиш? В звуците витае
и се оплита, без да разбереш;
по-силна от живота песента е
и с плач я ражда твоят луд копнеж.*

*Мълчание ѝ дай, та пак душата
преливаща в обилие да блесне;
там ставаше и мъдра, и богата,
преди да я омаеш с нежни песни.*

*Чуй ме, мечтателю, преди целта
прахосваш полета ѝ, тя ще страда;
с криле, прекършени от песента,
стените ми не ще прехвърли тя
след моя зов към вечната наслада*
1899

[1] Сиринкс — древногръцка флейта, съставена от седем тръстикови цевци. ↑

АНГЕЛИТЕ

*Те всички имат устни морни
и с грейнали души, над тях
появва в сън цъфтят покорни
невям желания за грях.*

*Ни скръб, ни радости познали^[1],
в градините на бога вън,
мълчат те, сякаш интервали
сред неговия звучен сън.*

*Щом само си прострат крилата,
те вихър будят сред нощта;
като че бог със своята свята
ваятелска ръка прелиства
светата книга на Света.*

1899

[1] *Ни скръб, ни радости познали* — ангелите заемат особено място в символиката на Рилке; те са свързани не толкова с християнската религия, колкото с източната демонология, с образа на Ариман — затова, както изповядва „*Първа Дуинска елегия*“, „всеки ангел е страшен“ поради невъзмутимото му презрение към човека. ↑

ИЗ ЕДНО ДЕТСТВО

*Като богатство беше тишината
и скриваше момчето. Сякаш в сън
изникна майката откъм вратата
и в шкафа чаша трепна с крехък звън.
Усети, че издадена е тя,
момчето си целуна: „Ти си тук?“
В пианото се взряха — звук след звук
възкръсваше у него песента,
която странно го оплете пак.*

*То стихна. Погледът му в тоя мрак
се плъзна към ръката ѝ, превита
от пръстена, когато се заскита
в клавишите, като из преспи сняг.*

1900

МОМЧЕТО

*Бих искал аз да бъда от мъжете,
които в мрака с див жребец препускат,
и факлите им — пламъци разпускат
като коси в гонитба с ветровете.
Отпред да бъда, като в кораб боен,
подобно знаме, устремно развято,
да бъда тъмен, но със шлем от злато,
проблясващ неспокойно. А строени
зад мен да яздят пак мъже, родени
от мрака, всеки с шлем сребристобял,
ту греещ, ту пък ослепял кристал.
Един до мен ще сочи пътя верен
с тръба, която бляска и крещи,
и като трескав сън ще прелетим
през самотата на простора черен.
И къщите ще падат на колене,
и уличките ще се поклонят,
площадите ще хукнат — победени,
копита като дъжд ще ромолят.*

1902–1903

САМОТА

*На дъжд прилича самотата.
Тя от морето расне в небесата,
надига се от мака на полята
и от небето — то е нейна къща —
вали върху града и го обгръща.*

*Когато капят часове студени
и уличките утрен здрач обвива,
когато две тела неутолени
все тъй желаната любов не слива
и въпреки омразата горчива,
едно легло отрежда им съдбата:*

като река е буйна самотата...

1902

ЕСЕНЕН ДЕН

*Господи, време е. Спусни криле
над слънчевия лик и ветровете
да литнат из просторното поле.*

*За плодовете сетни повели
по-южни още дни, та да узреят
и сладък сок във тежък грозд да влеят
на лятото последните стрели.*

*Бездомният дом няма да сгради,
самотният сам своят път ще мине,
ще броди из пустинните градини,
писма ще пише дълги и ще бди,
когато във листата бавно гинат.*

1902

ЕСЕН

*Листата падат, падат, сякаш те
се ронят от градини в небесата,
с прощален жест и в есенна позлата.*

*Между звездите пада и Земята
и самотата ѝ в нощта расте.*

*И ние също падаме така.
Ръката ти. И всичко, без да страда.*

*Но знам Един — това, което пада,
с безкрайна нежност той държи в ръка.*
1902

ВЕЧЕР В СКОНЕ^[1]

*Като от къща аз поемам пак
от парка и от неговия мрак
към вечерната равнина — във вятър,
долавян чак от облаците неми,
от ручейте, от безброй големи
и бавни мелници в далечината.
И аз съм нещо тук под небесата,
най-малкото от всичко... Погледни!
Небе ли виждаш?*

*Сини висини,
в които облаци са полетели:
отдолу — всичките с отсенки бели,
отгоре — с нежно и дълбоко сиво,
което върху ален фон се лее.
И върху всичко с кротък блясък грее
заязващото слънце...*

*Колко живо
струящи облаци рисуват тънки
изящни фигури, крила и гънки
на планини под зрака на звездите.
И мигом: виж, портал в далечините,
през който може би прелитат птици.*

1904

[1] Сконе — област в южна Швеция — полуостров край протока Йоресунд. ↑

ВЕЧЕР

*Придържана едва от дървесата,
одеждите си сменя вечерта.
Ти гледаш: с теб сбогват се полята —
едно се спусна, друго полетя.*

*И ти остана раздвоен сърдечно:
ни тъмен като дом в безмълвен час,
ни сигурен в безименното вечно,
което бди като светлик над нас.*

*Така раздипли ти и овладя
живота, който плахо в теб съзрява.
А той, ту краен, ту прозирац, става
в гърдите ти ту камък, ту звезда.*

1904

ТРУДЕН ЧАС

*Ако някой в света заплаче сега,
без причина заплаче в света,
той заплаква за мен.*

*Ако някой в нощта се смее сега,
без причина се смее в нощта,
той се смее над мен.*

*Ако някой в света се скита сега,
без причина се скита в света,
той пристига при мен.*

*Ако някой в света умира сега,
без причина умира в света,
той се взира и в мен.*

1900

БЛАГОВЕЩЕНИЕ

*Бог е далеч от теб и нас.
От своя трон висок
ръката ти в прекрасен час
благословил е Бог.
У никоя с по-нежна плът
ръката не блести.
Аз съм росата и денят,
дървото тук си ти.*

*Пребит от път, сега не знам
какво ми нареди
Той, който в златна риза там
под слънцето седи,
за теб, вгълбена и до днес
в безименни мечти.
Чуй, аз пристигам с блага вест,
дървото тук си ти.*

*Безропотно прострях крила,
преминах дълъг път
и плащът ми с лъчи обля
самотният ти кът.
Ти си сама дори и с мен;
невидим съм почти.
Чуй: аз съм повей в лес зелен,
дървото тук си ти.*

*Помни, че развълнувани
са ангелите там,
че тръпнат от ликуване,
но и от смут голям.
Ще стане нещо, може би,*

*ще почне нов живот.
Аз те приветствам — не скърби,
защото носиш плод.
Ти си прославена врата
и се разтваряш днес.
Ти си ухо за песента,
която пея — в тебе тя
се губи като в лес.*

*Аз дадох дъх живителен
на твоите мечти.
Бог чака, ослепителен...*

*Дървото тук си ти.
1899*

ЗА ФОНТАНИТЕ

*В миг всичко знам за бистрите фонтани,
за чудните дръвчета от стъкло.
Те бяха като сълзите ми ранни,
които ронех по копнежи странни —
прострели и отпуснали крило.*

*Забравих ли прегръдките небесни,
разтворени към нас и към нещата?
Не зърнах ли величие да блесне
в старинни паркове при повсеместни
вечерни упования и песни
на непознат девичи хор в гората,
които, вече истински, звучат
и се надвесват някъде отвъд,
и се вглеждат в езера чудесни?*

*Припомня си това, което стана
с фонтаните и със самия мен,
и как водата сякаш ме обхвана,
и как от тежестта ѝ бях пленен.
Знам клончета, които се люлеят,
знам гласове, които пламенят,
знам езера, които не умеят
да отразят изкусно бреговете,
знам залезно небе, което свети
над овъглени лесове на запад,
които, засводени, ни потапят
в предчувствия за някаква беда...*

*Забравих ли — звездата към звезда
е чужда, както свят към световете;
с плача си само през безкрайността*

*се разпознават... Може би въззети
над непознати някакви планети
стоим сега и техните поети
ни венцехвалят! Може би отправят
към нас молитви? Може би въстават
с проклетия, до наседоители?
А може би ни вземат за съседи
на бога, по когото плачат бледи,
защото мислят, че ги изоставя,
докато образът му засиява
под лампите им, чийто плах светлик
пълзи по нашия разсеян лик...*

1900

ЧЕТЯЩИЯТ

Аз все четях... Край влажните стъкла
ръмеше дъжд в следобедна мъгла.
Не чувах вече вятъра навън
четях като насън.
От страниците гледаха лицата
на хора, с мисли губеци се в мрак.
А времето бе спряло своя бяг.
Аз виждах как засипва светлината
мъглявостта от думи, виждах как
се рее: вечер, вечер... над словата.
Аз не отмествах поглед: редовете
се късаха и думите им вече
се пръскаха, без нищо да им пречи.
Аз знаех, че небето е далече
над паркове с лъчиста светлина.
Но слънцето след тази лятна вечер
ще мине пак — сега настъпва тя.
И някак все по-малко се пилее
над хората по дългите алеи,
и чуват те как почва да живее
шумът на най-нищожните неща.

Но вдигна ли очи, не ми се струва,
че този странен свят е станал друг.
Кое то е у мен, въвн съществува —
без граници е то и там и тук,
и сякаш все по-силно ме вълнува.
Докосна ли с очите си нещата
и хората, разраства се Земята,
прегръща цялото небе почти,
а първата звезда над равнината
като последен селски дом блести.

1901

ЗРЯЩИЯТ

*Откривам с поглед и със слух
следи от бури в дървесата,
които бият по стъклата,
и чувам как далечината
шепти неща — но без приятел
или сестра за тях съм глух.*

*Там бурята лети, не спира
през времето, през оня лес.
Светът, без възраст във всемира,
с пейзажа като стих в псалтира —
мощ, вечност ми напомня днес.*

*В бой с дребното сме все заети,
а едрото се бори с нас.
Щом буря ни строши ръцете,
ще сме подобни на предмети,
безименни, без собствен глас.*

*Надвиваме неща дребнави
и издребняваме сами,
а вечните и величави
не може никой да сломи.
Такъв е ангелът, когото
рисува Старият Завет:
и дяволите да връхлитат,
железни мускули да сплитат,
ще свири той по тях, защото
са инструмент за сърцевед.*

*А който е сразен така,
отказвайки се от борбата,*

*той прав пристъпя по земята —
велик чрез твърдата ръка,
която го оформя само.
Не иска слава на герой.
Когато нещо по-голямо
го порази — израства той.*

1901

ИЗ „ЧАСОСЛОВ“

Сборникът „Часослов“ е публикуван по Коледа на 1905 г. Състои се от три книги: „Книга за монашеския живот“, „Книга за поклонничеството“ и „Книга за бедността и смъртта“. Посветен е на писателката Лу Андреас-Саломе (1861–1937), близка приятелка на Рилке от 1897 г. до края на живота му и негова спътница в двете му пътувания в Русия (1899, 1900), където той се запознава с Лев Толстѝ и усвоява руската литература и култура. „Часослов“ възплъщава преживяванията на поета в „руския свят“ и в модерния „шумен град“ Париж (третата книга) и изразява пантеистичните му схващания за сблъсъка на органичното битие с нехуманната, механизирана цивилизация.

ИЗ „КНИГА ЗА МОНАШЕСКИЯ ЖИВОТ“

ПРИБЛИЖАВА ЧАСЪТ...

*Приближава часът, сякаш звук от метал
ме докосва и ясно звъни.
Аз потръпвам. Аз чувствам: сега бих успял
да извая летящите дни.*

*Този свят преди малко не беше роден,
и животът бе спрял и бе тих.
Но с очи аз прегръщам нещата край мен
като нежен и влюбен жених.*

*И с възторг ме изпълва най-дребната вещь,
тя в картините мои блести.
Аз не зная, не зная — кому с чист копнеж
тя душата ще възхити...*

1899

АЗ ЖИВЕЯ ЖИВОТА СИ...

*Аз живея живота си в бавни спирали
и над вещите те се въртят.
Към най-висши предели летя, но едва ли
ще достигна целта в моя път.*

*Аз кръжа край чертога на бога смълчан —
колко века сам вече не помня.
И не зная: дали съм сокол, ураган,
или някаква песен огромна.*

1899

АЗ ИМАМ МНОГО БРАТЯ...

*Аз имам много братя със сутани^[1]
на юг, в обители, обвити в лавър.
Рисуват те мадони с нежни длани,
а аз сънувам млади Тициани^[2],
в които бог пристъпва сред жарави.*

*Душата ми към себе си се свежда:
там моят бог е тъмен, той е прежда
от корени, които в мен се впиват.
Раста от топлината му и зная,
че долу клоните ми в сън почиват,
А горе шушат с вятъра, с безкрая.*
1899

[1] Сутана — расо на католически монах. ↑

[2] Тициан Вечелио (1476/87-1576) — велик италиански ренесансов живописец. ↑

ЖИВЕЯ АЗ И С МЕН ТЕЧЕ ВЕКЪТ...

*Живея аз и с мен тече векът.
Огромен лист обръща се пред нас —
изписаха го бог, и ти, и аз,
а нечи ръце ще го държат.*

*Проблясват нови страници, в които
кой знае случаят какво плете.*

*Излизат тайни сили на открито
и тъмно се споглеждат те.*

1899

ОТКРИВАМ ТЕ ВЪВ ВСИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ...

*Откривам те във всичките предмети,
с които аз съм свързан като брат;
във всяка капчица духът ти свети —
велик си и велик е този свят.*

*Като възшебно тайнство на живота,
чиято мощ личи в безброй неща,
ти никнеш в корена, мълчиш в стъблото
и се възраждаш в клони и листа.*

1899

АЗ ЗНАМ — ЖИВЯЛ Е МИКЕЛАНДЖЕЛО...

*Аз знам — живял е Микеланджело,
за него съм прочел безброй неща.
Той сякаш над земята полетя —
гигант с чело,
забравило безмерността.*

*При нас се връща той като човек,
в когото хубостта на всеки век —
залязвайки — оглежда своя лик.
Товара му повдига той и с вик
го хвърля в пропастта на своята гръд.*

*Със скръб и радост пълен бе светът.
Но той живота в камък преразказа,
като **един** предмет ни го показа.
Надмогна волята му само бог —
тогава той обикна го с омраза,
задето бе така висок.*

1899

ИЗ „КНИГА ЗА ПОКЛОННИЧЕСТВОТО“

КРАЙ СЕЛОТО СТОИ...

*Край селото стои самотен дом,
като последен дом на тоя свят.*

*През него крета път към някой град;
върви в нощта нататък мълчешком.*

*Това селце, което спи встрани,
е преход между две далечини —
пътеки между къщите сноват.*

*Напусналите го пътуват с дни —
от тях мнозина ще умрат на път.*
1901

СТАРЕЯТ ЗЕМНИТЕ КРАЛЕ...

*Старейт земните крале
И вече към смъртта се взират.
Наследниците им умират,
а дъщерите им намират,
че под короните са зле.*

*Сганта сече от тях пари:
поиска да се възцари,
да изкове безброй машини,
бучащи, груби или фини,
но щастието не откри.*

*Металът страда — вече мрази
монетите и колелата —
чрез тях на дребно той живее.
От фабрики, от тежки ксаи
за жилите на планината
той си припомня и копнее
да бъде пак затворен в тях.*
1901

НЕЩАТА ПАК ЩЕ БЪДАТ ЗДРАВИ...

*Нещата пак ще бъдат здрави, силни,
нивята — пълни с плод, водите — сини,
стените — ниски, дървесата — стари.
Ще броди пак из тучните ливади
народ от земеделци и овчари.*

*И няма черкви да презръщат бога,
като беглец да го държат в тревога
и като звяр — затворен и ранен.
Гостолюбиви ще са всички къщи
и саможертвите ще са присъщи
на всички действия — на теб и мен.*

*И нека за отвъд да не мечтаем,
да не желяем да скверним Смъртта,
а земното с любов да опознаем,
за да му чувстваме благодатта.*
1901

ВИЖ — БАРБАРИСЪТ...

*Виж — барбарисът^[1] вече ален зрее
и астри лъхат вехнеш аромат.
Човек наесен щом не е богат,
ще чака, без съдбата да владее.*

*А гледацията будно в този миг
с тълпа от пъстри образи в душата,
които чакат ноци без светлик,
за да възникнат бавно тъмнината
на чувствата му, вече е старик.*

*И ден пред него не блести,
лъжа е и най-плахият копнеж.
Ти също, Боже! Като камък ти
към дъното неспирно го влечеш.*

1901

[1] Барбарис — кисел трън (*Berberis vulgaris*). ↑

ИЗ „КНИГА ЗА БЕДНОСТТА И СМЪРТТА“

О, БОЖЕ! ВСЕКИ ШУМЕН ГРАД...

*О, боже! Всеки шумен град
ти на разруха сам обрече;
река от пламъци потече,
надеждата не може вече
да върне времето назад.*

*Живеят хора тук, живеят зле,
натъпкани в подземни тесни стаи,
и стаден ужас вечно ги терзае.
Навън цъфти полето и ухае,
но те не зърват твоето поле.*

*Зад мътните прозорци, зад стъклата
тълни деца сред сенките растат,
без да узнаят, че цъфтят цветята,
че вее вятърът, пламти денят —
деца са, а тъгуват и мълчат.*

*Девойките бленуват все по нещо,
невинният им свят пред тях расте;
това, което ги влече горещо,
го няма тук — и се затварят те.
И стават майки в детството си още
по воля на жестоката съдба,
а сетне горък плач през дълги нощи,
години без копнеж и борба.
Постелите им са за смърт готови,
те я жадуват дълго в своя дом;
умират бавно, сякаш са в окови,*

и към Смъртта пристъпят просешком.
1903

ТАМ ВЕХНАТ ХОРА...

*Там вехнат хора и се удивляват:
светът за тях е пълен с грозота.
Мнозина даже и не осъзнават
усмивките им как се разкривяват
в застинали гримаси през нощта.*

*Те се въртят със смазано сърце
в безсмислици, без никаква утеха;
и овехтява всяка тяхна дреха,
и остаряват младите ръце.*

*Тълпата ги притиска и ги трови,
макар че всеки е и слаб, и плах.
Бездомни псета само са готови
понякога да се влекат след тях.*

*Стотици мъки ги гнетят страхотно,
а всеки час ги кара да крещат;
край тъжни болници крѣжат самотно
и чакат да им дойде там редът.*

*Смъртта е там. Не тя, която с радост
през детството им вдъхваше живот —
гальовна смърт под светъл небосвод.
Сегашната — зелена и без сладост
напомня неузрял в душата плод.*

1903

ВИДЯХ ДВОРЦИ ВСЕ ОЩЕ ДА ЖИВЕЯТ...

*Видях дворци все още да живеят
като красив, наперен птичи свят:
те грачат грозно, вместо да запеят.
С богатствата си всички се гордеят,
но никой днес не е богат.*

*Не са като пастирските народи,
защото тях старейшина ги води
и също като облаци с овцете
покриват злачните долини лете.
Щом отзвучеха сетните повели,
щом паднеше в полето тъмнина,
те чувстваха, от радост онемели,
как в тях избухва нова светлина,
как в кръг край тях камилите са спрели,
двугърби като хребет под луна.*

*И вятър не отвяваше встрани
дъха на стадо цели десет дни —
тъй топъл, тежък в стихналата шир
и както на разкошен сватбен пир
по цели нощи виното искреше,
тъй мляко от ослиците течеше;*

*не са и като тия бедуини,
които по килими вехти спяха,
които бяха в дрипи и без стряха,
но кичеха конете си с рубини.*

*Не са и като княз — при тържество
със злато заплатил за аромат
от амбра, масло от бадеми, цвят*

от дъхаво сандалово дърво.

*Не са и като източния цар,
когото вместо бог светът посочи,
а той, стопен от скръб и вече стар
с коси метеше дворцовите плочи,
Защото не умееше да скочи
до някой рай, за час макар.*

*Не са дори като търговци стари
които за картини с цял имот
заплащат като властни господари,
а после ги изпълват с нов живот;
така в града на сребърния плац
те ги събират във венец блестящ
и слепоочието тяхно пари.*

*Тъй стана: чрез богатите предтечи
животът се изпълни с широта.
Но времето богатствата обрече.
Не се опитвай да ги върнеш вече —
върви на всички бедни бедността.*

1902

ТИ СИ БЕДНЯК...

*Ти си бедняк без нищичко навеки,
напомняш камък, без гнездо в студа.
Ти си прокажен, теб те гони всеки,
ти с кречетало бродиш из града.*

*Ти също като вятър, който плаче,
едва прикриваш голата си плът,
А простичките дрехи на сираче
за теб с прекрасни цветове блестят.*

*Като зародиш плах и слаб си ти,
когато той едва е жив и стене
между притискащите го колене —
та първия си дъх да защити.*

*Ти като пролетен дъждец си беден,
блажено падащ върху някой град;
напомняш плаха жажда на последен
злочест затворник, вгн от тоя свят;
приличаш на болник, от радост бледен,
когато легне настрани, на цвете
край релси, клюмнало под ветровете,
на длан в сълзи... Така си беден ти.*

*Пред теб какво са птиците сиротни,
какво е някой пес, от глад терзан,
какво е да се луташ сред самотни
и хванати от някого животни,
забравени в коварния капан?*

*Пред теб какво са нищите, които
са из приюти — и пред тях си слаб.*

*Те мелници не са за много жито,
а малки камъни за малко хляб.*

*Ти — най-дълбок, лишен и от прехрана;
ти — просяк с тайнствен образ и очи;
ти — розата на бедността желана;
ти — непрестанната промяна
на злато в слънчеви лъчи.*

*Ти — без родина възжелана
ни тук оставяш сам-сами.
Пред тежестта ти всяка нужда спира.
Ти стенеш в бури. Ти си като лира,
която свирещите ще сломи.*

1903

ИЗ „НОВИ СТИХОТВОРЕНИЯ“

Сборникът „Нови стихотворения“ е публикуван през 1907 г. Тази книга, както и следващата, съдържат стихотворения, написани от Рилке през време на престоя му в Париж след 1902 г.

ЛЮБОВНА ПЕСЕН

О, как душата си да спра така,
че твоята да не докосва? Как
над теб да я издигна, над нещата?
Аз бих желал сред някаква река,
изгубена, течаща в тъмнината,
да я положа върху мирен бряг —
докато в теб бушува глъбината...
Но всичко тук ни свързва — теб и мен,
тъй както цигуларят вдъхновен,
две струни слял в **един** акорд чудесен.
Чий инструмент тъй здраво ни държи?
Кой музикант тъй властен е, кажи?

О, сладка песен.

1907

ЖЕРТВА

*Как цъфти плътта ми по-уханна,
ти откак край мене се вести;
виж, вървя по-стройна, по-желана,
а ти чакаш само: кой си ти?*

*Виж, отрони лист по лист, угасна
миналото, скри се без следа.
Само твоята усмивка ясна
бди сама над мен като звезда.*

*Всичко, що сред моя сън догаря
и без име свети като блян,
искам аз да сложа на олтаря,
от косата ти без шум запален
и с гръдта ти леко увенчан.
1905–1906*

ИЗТОЧНА ПЕСЕН ЗА ДЕНЯ

*Не е ли също като бряг леглото
в което с теб лежим? Аз само зная,
че имаш хубави гърди, защото
ти всичките ми чувства с тях замая.*

*В нощта надавах животни вой,
разкъсвах се яростно, ръмжаха.
Нима нощта е наша? Боже мой,
навън денят надви зората плаха —
по-разгадаем ли от нощ е той?*

*Взаимно да се слеем — до насита,
тъй както тичинките и венчето:
несъобразност пълни битието,
натрупва се и мигом ни връхлита.*

*И докато се галим с теб в леглото,
за да не видим как ще приближи,
да я надмогнем в себе си, защото
предателски са нашите души.*
1906

АВИСАГА^[1]

I

*Лежеше тя. И детската ръка
о вехнещия беше прикрепена,
и сладки, дълги часове така
пред старостта му бдеше натъжена.*

*Понявга само лик към него тя
извърщаше, когато шум доведе;
и всичко пламенно, що бе нощта,
прииждаше, тълпеше се край нея.*

*Трепереха звездите с нея. Мрак
проникваше и лек, и ароматен.
Завесата се движеше и знак
й тихо сякаш правеше в тъмата.*

*Но стареца обвила като брат,
нощта на всички ноци непознала,
тя девствено сред царствения хлад
като душа лежеше, скръбно бяла.*

II

*Седеше царят, спомняше си пак
усилия, наслади неизпити
и кучката си... После падна мрак,
над него Ависага с поглед благ
се сведе. Сякаш изоставен бряг
животът му лежеше под лъчите*

на двете ѝ съзвездия — гърдите.

*И ето: като всички познавачи
прозърна той през своите клепачи,
че го докосват сестрински уста;
зелено клонче чувството ѝ беше —
не го преви към почвата му тя.
Потръпна като куче пред смъртта,
в кръвта си диреше се и слухтеше.*

1905–1906

[1] *Ависага* — красива девойка от израилтянския град Сунам. През последните години от живота си цар Давид грохнал дотолкова, че кръвта му изстивала в жилите. Тогава слугите му намерили младата Ависага, която да спи с него и го топли с тялото си, а денем да му служи. „*Девицата бе много красива и пригаждаше на царя и му слугуваше, но царят не я позна.*“ (3 Цар. 1;4) ↑

ДАВИД ПЕЕ ПРЕД САУЛ

I

*Царю, чуй мойта песен как ехти,
отхвърля изведнъж далечините
и ние с теб летим срещу звездите
да паднем като дъжд над равнините,
там дето утре всичко ще цъфти.*

*Девиците с цъфтяща красота
днес са жени и в миг ме прелъстяват;
момчетата пред тайната врата
стоят, но тя затворена остава.*

*Дано ти върнат нещо мойте песни,
макар че в тях несигурност трепти.
Царю, сладта на твоите ноци бесни
смаляваше делата ѝ чудесни,
но хубави тела прегръща ти.*

*Аз знам, че в твоя спомен ще остана,
досещам се, но кой акорд да хвана,
та само сладък тон да проехти?*

II

*Царю, на теб света се подчинява,
под твойта сянка вехна всеки ден^[1],
потиска ме могъщата ѝ слава,
счупи ѝ арфата, счупи и мен
та песента ми да не те смуцава.*

Тя е дърво, но без листа сега,

*а ти от него плодове събираш,
през клонките му бъдеще прозира
и аз предвкувам своите блага.
Край арфата да спя не ме оставяй,
че може нежно моята ръка
да свири и по тялото в октави —
Не мислиш ли, царю, и ти така?*

III

*Царю, дори да се укриеш в мрака,
не ще убегнеш ти от мойта власт.
Виж, песента ми тръпнеща те чака,
просторът става по-студен край нас.
Сърцата ни са тъй осиротели,
под облака на своя гняв са спрели,
макар и да са в яростна атака
едно сърце са пак и в тоя час.*

*Копнежът в нас не се ли обновява?
Царю, дъхът скръбта ще победи.
Щом връзката ни помежду е здрава,
ти — старец, аз — младеж, едва тогава
ще закръжим подобно две звезди.*

1905–1906

[1] *Под твойта сянка вехна всеки ден — отначало любимец на израилтянския цар Саул, младият Давид скоро си навлякъл гнева му, защото стареещият владетел му завиждал за бойните успехи. Преданието разказва, че „зъл дух нападнал Саул и той беснеел в къщата си“. Тогава повикали Давид да разтуши царя с арфата си, но Саул в пристъп на ярост запокитил копието си срещу младия певец и едва не го убил. „И когато злият дух от бога беше на Саул, Давид вземаше арфата и свиреше с ръката си; тогава Саул се освежаваше и ставаше му добре, и злият дух се оттегляше от него.“ (1 Цар. 16;23)*

↑

ГЕТСИМАНСКАТА ГРАДИНА

*Възлезе сив под сивите листа
на спящата маслинова градина^[1].
Той мина смазан и с чело в прахта
на топлите си длани — и отмина.*

*След всичко туй. И краят бе това.
И сляп дори, ще ходя, ще треперя.
Защо ти трябват моите слова,
че теб те има, без да те намеря.*

*Не те намирам. В мен те няма, знам.
Ни в другите. Ни в този камък ням.
Не те намирам вече. Аз съм сам.*

*Сам със скръбта човешка през нощта.
Не я смекчих чрез теб, остана тя,
а теб те няма. Срам и пустота!*

Ще се разказва: ангел прелетя...

*Защо пък ангел? Ах, нощта дойде,
безчувствено прошумоля в листата.
Апостолите спяха по тревата.
Защо пък ангел? Ах, нощта дойде.*

*Обикновена нощ пристигна вече —
като стотици тук се спря.
Спят камъни, спят кучета далече.
Ах, много тъжна спря и се обрече
да чака с мен до първата зора.*

Но ангелите си остават скрити —

*зовът ми тази нощ не бе дочут.
Изгубените страдат без приют:
отритнати са даже от бащите,
отхвърлени — от майчиния skut.*
1906

[1] Спящата маслинова градина — край древното село Гетсимани близо до Йерусалим се намирала Маслиновата гора, наречена Гетсиманска градина; там Исус Христос се молел в нощта, преди предаването му от Юда, когато бил заловен. (Лука 22; 39–46) ↑

СМЪРТТА НА ПОЕТА

*Лежеше той. Ликът му отчужден
върху възглавниците бе изправен.
И този свят, доскоро съзерцаван,
от неговия разум изоставен —
потъна в своя безначален ден.*

*Не знаеха дошлите в тоя миг,
че себе си той беше слял с нещата,
с това небе, с ливадите, с водата
и всичко тук **бе** неговият лик*

*О, как челото му все тъй привлича
простора, въздуха, безбрежността!
И мраморната маска на смъртта —
тъй мека и разтворена, прилича
на нежен плод, изгниващ в самота.*

1906

БУДА

*Той сякаш слуша. В небесата скита...
А ние сме стаили дъх в захлас.
Звезда е той. Сред своята звездна свита —
огромна, но невидима за нас.*

*О, той е всичко. Как ще се стремим
да ни съзре? И кой ще го накара?
Дори сега да коленичим с вяра
той ще е като звяр невъзмутим^[1].*

*Това, че сме в нозете му от страх,
от векове е негова представа.
Забравя, че живеем. Но познава
това, което ни превръща в прах.*

1905

[1] Той ще е като звяр невъзмутим — Според Рилке ангелската същност на Буда се проявява и в неговото непостижимо безразличие към живота и човека. ↑

L'ANGE DU MÉRIDIDIEN ШАРТЪР^[1]

*Щом ураган над църквата могъща
като неверник злобен връхлети —
усмивката ти нежно ни прегръща
и все така вглъбен изглеждаш ти.*

*Усмихнат ангел, чувствуваща плът!
Устата ти с човешки устни свети,
но не усещаш ли как часовете
по слънчевия циферблат текат?*

*Там цифрите на нашия живот
са всичките тъй строго подредени
и всеки час узрява като плод.*

*За теб какво са земните неща?
О, камък, тихо взрян с очи блажени
в бездънните простори на нощта!*

1906

[1] *L'Ange du Méridien* — Ангелът на Юга (фр.) — скулптурна фигура на ангел със слънчев часовник в ръце върху една от кулите на Шартърската катедрала (1194–1220); Рилке посещава Шартър в 1906 г. заедно с Огюст Роден (1840–1917), на когото е секретар. С този сонет започва „шартърският цикъл“ в поезията на Рилке, силно повлиян от пластическите концепции на френския скулптор. ↑

ПАНТЕРАТА PARIS JARDIN DES PLANTES^[1]

*Очите ѝ в желязната решетка
се взират, сякаш без да я съзрат.
От прътове безброй е тази клетка
и нереален е света отвъд.*

*Тя пъргаво снове от ъгъл в ъгъл,
нищожното пространство я гнети.
Танцува силата! Но в танца кръгъл
една скована воля виждаш ти.*

*Пердето на клепача трепва вяло,
зад него се промъква нечий лик...
Разтърсва тръпка гъвкавото тяло —
в сърцето ѝ угасва тя за миг.*

1903

[1] *L'Ange du Méridien* — Ангелът на Юга (фр.) — скулптурна фигура на ангел със слънчев часовник в ръце върху една от кулите на Шартърската катедрала (1194–1220); Рилке посещава Шартър в 1906 г. заедно с Огюст Роден (1840–1917), на когото е секретар. С този сонет започва „шартърският цикъл“ в поезията на Рилке, силно повлиян от пластическите концепции на френския скулптор. ↑

ГАЗЕЛІАТА
GAZELLA DORCAS

*Вълшебна: в словото не се побира
такава рима прелестна и скромна,
която твоите тръпки да напомня.
Челото ти красят листа и лира,*

*А ти си като химн на любовта,
която с нежни, розови листа
докосва взрени в книгата очи —
те се притварят и човек мълчи,*

*за да те види... Твоята снага
със скокове е сякаш заредена,
но изстрелът се бави. Ти сега*

*си слух — така жена усамотена
се къпе сред гората и следи
лицето си в прозрачните води.*

1907

ЛЕБЕДЪТ

*Мъката, с която крачим бледи
сред недоизвършени неща,
е като походката на лебед.*

*А Смъртта изтръгва мълчаливо
под нозете ни така твърдта,
както се отпуска той страхливо,*

*сред вълните ласкави, които
шумолят в очакване честито
и под него все назад летят;
а пък той, с осанка величава,
все по царствен и уверен плава
по водата с безметежна гръд.*

1905–1906

ПОЕТЪТ

*Ти отлиташ, час, без шум в простора —
ето ме, от тебе съм ранен!
Сам, какво бих могъл аз да сторя?
Сам със своята нощ? Със своя ден?*

*Нямам аз любима, нито праг,
дето да отдъхна, да забравя.
Всичко, що докосвам — озарява,
но в душата ми остава прах.
1905–1906*

ОСЛЕПИТЕЛНАТА

*При другите на чай тя бе дошла.
И стори ми се — както си седеше,
тя по-различно чашата държеше.
Усмихна се. Почти ме заболя.*

*Най-после целият ни весел свят
към стаите започна да минава
и да беседва (говор, смях). Тогава
я зърнах пак. Бе малко по-назад*

*От всички, сдържана, като жена,
която сякаш трябва да запее,
съзрях от нейните очи да грее
като от извор бистра светлина.*

*Вървеше бавно, сякаш тук не бе
до тоя час над нещо надделяла.
Все пак: след миг към чистото небе
би махнала с криле, би полетяла.*

1906

В ЕДИН ЧУЖД ПАРК BORGEBY-GÅRD^[1]

*Два пътя. Никъде не водят те.
Замислен, по един от тях отмина
и ненадейно в кръг се очерта
една леха с разискрени цветя,
а в нея плоча с надпис стар: „Графиня
Брите Софи“ — той трудно се чете.
Докосваш с пръст изтърканите дати,
които сочат раждане и смърт.
Защо ти стават все по-непознати?*

*Защо се бавиш, сякаш първи път
вървиш към мястото под тоя бряст,
където е тъй влажно, тъмно, скрито?*

*С какво те мами слънчевата част
на цветната леха, на по-открито?
От розите ли се поблазни ти?*

*Защо си често тук? Какво долавяш?
Защо като замаян приближаваш
към флокса, който с пламъци цъфти?
1906*

[1] *Borgeby-Gård* — голямо имение в областта Сконе, Швеция, където Рилке е гостувал през лятото на 1905 г. ↑

РАЗДЯЛА

*Но как дойде раздялата за мен?
Това си спомням — случва ти се нещо
неотвратимо, тъмно и злоещо,
в което си щастлив и унижен —*

*А аз бях слаб! Аз виждах колко плаха
си тръгна тя и как ме позова!
О, сякаш хиляди жени зовяха!...
И нищо повече, освен това:*

*един далечен знак — мираж изглежда,
прощален знак — бог знае за какво,
или навярно е било дърво,
обвито вече в кукувича презжда.*

1906

ПОЗНАНИЕ ЗА СМЪРТТА

*Не сме видели оня свят до днес,
не смеем да изкажем пред Смъртта
учудване, възторг или протест,
когато тя — разтворила уста —*

*с трагичен плач пред нас се появи.
В живота всички търсим своя роля,
стремим се към успех, но по неволя
търпим в играта и Смъртта, уви!*

*Но ти пое натам. От тая сцена
свеж полъх в земните ни дни повя,
завесата бе истински зелена,
със истинска гора и синева!*

*Играем пак. Говорим с текст заучен
и с жестове, с гримаси тук-таме,
но ако някой ден и с нас се случи
със нея да останем насаме,*

*смъртта ще ни сломи, ще ни припомни
урока прост за оня свят отвъден,
за да привикнем с ролите си скромни
и истински в живота си да бъдем!*

1907

СИНЯ ХОРТЕНЗИЯ

*С остатък от зелено се стояват
листата — в тигела те не блестят.
Съцветията вече не цъфтят
със синьо, отдалеч го отразяват,*

*неточно и през сълзи тоя път,
и сякаш им се ще да ги отмине.
И старите писма не са тъй сини —
в лилаво, жълто, сиво те трептят.*

*След като детска рокля избелее,
захвърлят я и проумяваш ти,
че малко нещо мъничко живее.*

*Но синьото възкръсва неизменно —
виж: то в едно съцветие цъфти
трогателно сред бледото зелено.*
1906

ИСПАНСКА ТАНЦЬОРКА

*Както кибрит, преди да запламти,
със светващи езици се разгаря,
така започва тя да се върти,
да трепка, да припламва и блести
и в кръглия си танц да се разтваря.*

Внезапно става огнена мечта.

*Подпалва с къдрите си тя
и завъртява майсторски и с жар
одеждите си в тоя див пожар,
от който, като змии, виж: веднага
две голи, щракащи ръце протяга.*

*В миг тя улавя огъня с ръка
и го захвърля в своите крака;
с надменен жест пред себе си го мята
и гледа — той бушува по земята,
упорствува, пламти и след това...
Но сигурно, с победоносни тръпки,
усмихва се и вдигайки глава,
тя го премазва с малки, твърди стъпки.*
1906

ОРФЕЙ, ЕВРИДИКА И ХЕРМЕС^[1]

*То бе вълшебен рудник на душите.
Като потайни жили от сребро
вървяха в мрака те. Под всеки корен
кръвта към хората потече бавно
И в мрака тежка бе като порфир.
Не бе червено нищо друго.*

*Там имаше скали,
гори необитаеми и пусти,
надвесени над бездната мостове
и езеро — огромно, сляпо, сиво,
чието призрачно, далечно дъно
като дъждовен небосвод висеше.
Посред поляни нежни и смирени
изникна светла и сама пътека,
като безкрайна ивица от бледност.*

А по пътеката вървяха те.

*Начело строен мъж с наметка синя,
пред себе си тревожно, глухо взрян.
Кракът му гълташе беззвучно пътя
на едри хапки; тежките му длани
висяха стиснати, с товар от бръчки,
забравили онази лека лира,
прорасла в левия му лакът, както
с маслиновите клони сраства роза.
И сетивата му се раздвоиха:
окото, като пес, напред летеше*

и пак се връщаше, и неуморно
го чакаше край близкия завой —
а пък слухът му, също като мирис,
зад него креташе едва-едва.
Понякога той мислеше, че вече
ще чуе хода на онези двама,
които се изкачваха след него.
Бе ехото от стъпките му само.
И вятърът на неговата дреха.
Но той си каза гласно: „Те ще дойдат!“ —
дочувайки как ехото отвърща.
И ето, те ще дойдат, но ще крачат
ужасно тихо, ако би могъл
да се обърне (без да разруши
това, което вече бе постигнал),
той би видял как двамата се движат
и тихо по следите му вървят:

Богът на пътища и бързи вести —
с калпак на странник над очите светли,
размахващ леко тъничка тояжка;
на всеки глезен с пърхащи крилца,
а с лявата ръка я води: **нея**.

Онази Тъй Обичана, която
от лирата изтръгна скръб, по-буйна
от жалбите на всички оплаквачки;
създаде свят от плач, където всичко
отново заживя: гора, долина,
пътека, местност, звяр, река, поле;
която в този тъжен свят изгря,
тъй както грее слънце над земята
и както свети скръбното небе,
небе от плач с гримаси от звезди —
онази Тъй Любима.

И тя вървеше с бога за ръка,

препъвана от дългия саван,
несигурна, но кротка, търпелива.
Вгълби се в себе си, като в надежда,
но без да мисли за мъжа отпред,
нито за пътя, водещ към Живота.
Вгълби се в себе си. Небитието
изпълваше я цяла.
Бе като плод — от сладост и от мрак,
препълнена от своята смърт огромна;
тъй нова, че тя нищо не разбра.

Тя непозната девственост усети,
неосквернена; полът ѝ се сви,
като цветче пред прага на нощта.
Ръката ѝ, отвикнала от ласки
на брачно ложе, се обиди даже
от оня допир лек на бога, сякаш
бе някаква интимност прекалена.

Не беше вече тя жената руса,
звъняща на поета в песента,
не беше остров или дъх в леглото,
нито пък собственост на оня мъж.

Като разпусната коса — свободна,
отдаваща се — като дъжд пороен,
тя беше изразходвана стократно.

Бе вече корен тя.

Когато богът рязко
я задържа и с глас горчив и тъжен
изрече думите: „Той се обърна!“ —
тя нищо не разбра и каза: „Кой?“

А там далеч, на изхода от мрака

*стоеше някакъв човек с лице
неузнаваемо. И той видя
как в ивицата на една пътека
с печален поглед богът-вестносец
пое полека след онази сянка,
която беше тръгнала назад,
препъвана от дългия саван,
несигурна, но кротка, търпелива.*

1904

[1] Според поемата на Овидий „Метаморфози“ тракийският певец Орфей загубил жена си, нимфата Евридика, понеже в деня на сватбата им била ухапана от змия. Орфей слязъл в ада, пленил с песните си владетеля му Хадес и измолил да му върнат Евридика. При обратния път двамата били съпровождани от бог Хермес. Орфей обаче не устоял на условието да не поглежда назад към Евридика, докато не излязат от подземното царство, и така я загубил завинаги. Рилке използва сюжета свободно в много свои творби, също в „Солети към Орфей“ и в „Насрещни строфи“. ↑

АЛКЕСТИДА^[1]

Сред тях внезапно пратеникът влезе,
подхвърлен там като подправка нова
към изобилието от блюда.
И пиещите даже не разбраха,
че между тях е влязъл тайно богът^[2].
Той своята божественост бе скрил,
прилепнала към силното му тяло
подобно гънките на мокра дреха.
Помислиха го за един от тях,
участник в пиршеството. Но когато
към младоженеца се приближи,
един от гостите съгледа слисан
как младия стопанин като жегнат,
внезапно пребледнял, обзет от страх,
подскочи изведнъж от своето място.
Веднага пълна тишина настъпи;
на дъното потъна сякаш всичко —
останки от покварен смях и шум,
пиянски песни и зловонен мирис.
И те познаха кой е богът строен,
в задачата си тъй неумолим,
почти разбраха за какво е тук.
Ала вестта все пак ги порази:
„Адмет, ти ще умреш!“ — „Кога?“ — „Сега!“

Съвзет за миг, той своя страх надмогва,
начупва го на мънички парчета,
и посред тях ръцете си простира,
започва с бога да се пазари:

„Ще ми дадеш ли няколко години,
поне година, месеци, недели,
не месеци, недели — дни, а, не,
не дни и нощи, дай ми само нощ
и нека бъде тази нощ последна!“
Обаче богът всичко му отказа.
И той нададе вик неудържим —
Тъй както неговата майка е крещяла,
когато му е давала живот.

А тя пристъпва, възрастна жена,
и неговият стар баща я следва,
те изведнъж така са остарели;
в тях викацията втренчено се взира,
задъхано преглъща своята слюнка
и с трепет към баща си се обръща:
„Татко,
все още ли животът ти е мил,
остатък, който само те задавя?
Хвърли го зарад мен! Ти, стара жено,
матроно,
защо стоиш, нали си ме родила?“
И той ги сграбчва с двете си ръце,
държи ги като жертвени животни.
Но изведнъж ги пуска и отблъсква
и просветлен крещи: „Креон! Креон!“ —
и нищо друго, името му само.
Ала лицето му не премълчава
неказаното, свети от надежда
и той над масата сред безпорядък
горещо гледа своя млад приятел:
„Ти виждаш ли ги, тия старци мои,
те са износени, не са за откуп,
но ти с момчешката си красота...“

Ала приятелят му е избягал.
Потръпва той, но ето че жена му

пристъпва лека и опечалена.
Защо така смалена му изглежда
под бялата си булчина премяна?
Подобно улица са всички гости
и между тях минава бавно, бавно,
той сякаш всеки миг ще я прегърне.
Очаква я. Но тя говори с бога
и странникът внимателно я слуша.
Словата ѝ към него всички чуват:

„Не може с друг да бъде заменен.
Това ще сторя само аз, защото
съм най-подготвена за тая жертва.
Какво ще съм на този свят без него?
В това е смисълът на мойта смърт.
Не ти ли каза Тя^[3], преди да тръгнеш,
че брачното ни ложе в тоя дом
принадлежи на сенките там долу?
Самата аз отдавна се простих,
тъй както никой смъртен. Тук дойдох,
за да поема бремето от тоя,
когото съм избрала за съпруг.
За него аз умирам. Отведи ме!“

И както вятър своят път мени,
така към нея богът се отправя,
но не като към жива, а към мъртва,
и вече е далече от съпруга,
комуто с таен знак дарява младост
за още сто живота на земята.
Към тях ръце прострял, мъжът се втурва,
а те са на самия праг, където
жените се притискат в куп и плачат.
И той се взира в нейното лице,
с усмивка от надежда в миг огряно,
и в него обещание личи,
че от смъртта ще се завърне зряла

Към живия...

*И паднал на колене,
закрива той очите си с ръце,
да вижда само нейната усмивка.*

1907

[1] Според трагедията на Еврипид „Алекстида“ бог Аполон измолил от богините на съдбата да избавят от смърт тесалийския цар Адмет, ако в последния час на живота му някой се съгласи доброволно да слезе вместо него в ада. Когато този час настъпил, никой от близките на царя, дори престарелите му родители, не приели да го заменят. Тогава младата му жена Алекстида пожертвувала живота си за любимия си мъж, но от ада я довел обратно Херкулес. ↑

[2] *Че между тях е влязъл тайно богът* — Танатос, богът на смъртта. ↑

[3] *Не ти ли каза Тя* — става дума за Персефона, владетелката на ада. ↑

РАЖДАНЕТО НА ВЕНЕРА^[1]

*В онази утрин след нощта, в която
премина в бури, викове и грохот,
морето пак избухна, изрева.
Но щом ревът замря и от небето
денят със своето начало падна
сред бездната на рибите безмълвни —
морето я роди.*

*Огромната утроба на вълните
проблясна с пяната от срамни косми
и посред тях полека се изправи
девойката — смутена, бяла, мокра.*

*Като зелено, тръпнещо листо,
което се разгъва и расте,
снагата ѝ полека се раздвижи
в прохладата и в девствения вятър.*

*Зад облаците на бедрата скрити,
като луни изгряха коленете,
прасците се отдръпнаха на сянка,
нозете станаха внезапно зрими
и оживяха ставите, като гърла
на пиеци.*

*А в чашата на таза тя лежеше,
тъй както плод в ръката на дете.
И мракът цял на светлия живот
побираше се в чашката на пъпа.*

*Отдолу мъничка вълна се плисна,
заля извивките на слабините
и в миг се чу там тихо шумолене.
Ала прозрачен, все така без сянка,
като априлска брезова горичка —
срамът лежеше явен, топъл, празен.*

*Трептящата везна на раменете
затихна над изправеното тяло,
избликнало като фонтан от таза —
със струите на стройните ръце
и с пищните потоци на косите.*

*След туй премина и лицето —
от мрака къс на своя лек наклон
в една въззетост светло-равномерна.
Отзад брадичката се склучи стръмна.*

*Сега вратът бе сякаш тънък лъч
или стъбло, в което сок напират;
извиха се ръцете — като шиш
на лебеди, потърсили брега.*

*На тялото в предутринния сумрак
първия дъх полъхна като вятър.
В най-нежното преплитане от вени
възникна шепот и кръвта пое
по своя път към слабини и гънки.
А вятърът растеше: той се втурна
изду с дъха с новите гърди,
изпълни ги — и те, като платна
от далнини обзети, към брега
отнесоха най-леката девойка.*

Богинята се приземи.

Зад нея,

*пристъпваща по девствения бряг,
тревите и цветята цяла сутрин
се люшкаха и топли, и смутени —
като след ласка. Тръгна тя, затича.*

*Но в оня най — ужасен час, на обед,
морето се надигна пак, изхвърли
край същите места един делфин.
Червен, разтворен, мъртъв.*

1904

[1] Древногръцката богиня на красотата, любовта, морето и всемирния живот Афродита (уподобена с римската богиня Венера) се родила според преданието от снежнобялата пяна на морските вълни, а вятърът я донесъл на остров Кипър. Сюжетът е увековечен в картина от Сандро Ботичели (1445–1510). ↑

ЧАШАТА С РОЗИТЕ

*Ти си видял на пътя две момчета
как се преплитат в гневен възел, който
се мята от омраза под земята,
като животни под рояк пчели;
ти си видял актьори и лъжци,
врълхлитащи се яростни коне,
с оголващи се ядно зъби, сякаш
ще лъснат черепите през гърлата.*

*Ти можеш да забравиш за това:
пред себе си ти виждаш чаша с рози,
незабравима и до края пълна
със жизненост, наклоняща се нежно
към всички нас, но без да се отдава...
и тя живее, за да бъде наша.*

*Безмълвно битие, цъфтеж безкраен,
потребност от простор, но не в пространство,
което от нещата е стеснено,
почти неочертано, незаето
и звучно вътрешно, и странно нежно,
и осветило себе си докрай:
нима познаваме подобно нещо?*

*А също тъй дали възниква чувство,
когато две листенца се докоснат?
Виж как едно като клепац се вдига,
под него други спят като слепени
клепащи, сякаш десеторно спящи^[1],
за да притулят вътрешния поглед.*

През всичките листенца светлината

ще трябва да премине — от небето
прецеждат всяка капка мрак, в чиито
отблясъци обърканата китка
на тичинките пламва и се вдига.

Движението в розите погледай!

Виж — всеки жест едва се отклонява
и е почти невидим, но лъчът му
се разпростира в цялата вселена.

Виж бялата — изправена блажено,
с големи и разтворени листенца
като Венера в сребърната мида.
Виж — руменеещата е смутена
и към безчувствената се накланя,
а тази се отдръпва и затваря
дълбоко в себе си, стои студена
сред цъфналите, снели вече всичко.
Това, което снемат, ни изглежда
като крило, товар или наметка,
и маска може би според това
Как го захвърлят: като пред любима.

Какво не са: виж жълтата, онази
която е разтворена, не е ли
обвивката на плод, а жълтината
е негов кървавооранжесв сок.
А тази може ли да разцъфти,
щом нежната ѝ розовост без име
е с възгорчив оттенък на лилаво?
Батистената — тя не е ли дреха,
която още пази онзи топъл
и тънък дъх на ризата, свалена
край горско езеро през ранна утрин?
Виж тази — сякаш от опалов фарфор,
като китайска чашка, много крехка

*и пълна с малки, светли пеперуди —
онази себе си сама съдържа.*

*Със себе си не са ли пълни всички,
щом означава: този външен свят
и тази пролет, този дъжд и вятър,
и чувство за вина, и безпокойство,
и мрак над вечерна земя, и орис,
и бяг на облаци преобразени
от силата неясна на звездите,
да се превърне в снопче Съкровеност.*

А тя искри в разтворените рози.
1907

[1] Клепачи, сякаш десеторно спящи — Розата у Рилке е дълбок символ на безмълвно битие и безкраен цъфтеж. Надгробната плоча на поета в двора на църквата в Рарон носи надпис, определен от самия него: „Роза, о чисто противоречие, радост ничий сън да не бъдеш под толкова много клепачи.“ ↑

ИЗ „НОВИ СТИХОТВОРЕНИЯ — ВТОРА ЧАСТ“

Книгата е публикувана през 1908 г. като непосредствено продължение на „Нови стихотворения“). Посвещението ѝ гласи: „На моя велик приятел Огюст Роден“.

АРХАИЧЕН ТОРС НА АПОЛОН^[1]

*Той без глава стои — не ще съзрем
как зреят ябълките на очите.
Но торсът — канделабър — непревит е,
до днес гори чрез погледа, съвсем*

*прибран навътре. Инак тази гръд
не ще те ослепи и от бедрата
усмивките не могат до средата
на вечното зачатие да спрат.*

*Да, инак този камък разкривен
под плещите не би бил разтрошен,
не би блещукал като зверски кожи,*

*не би просветвал даже отдалече
като звезда, която те тревожи,
като те гледа. Друг ще бъдеш вече.*

1908

[1] Предмет на стихотворението е един от класическите образци на античната скулптура в Лувъра, Париж. ↑

ЛЕДА^[1]

*Щом богът встъпи в този лебед бял,
го стресна красотата му голяма;
потъна в него — с тази си измама
от страст към действие възпламна цял,*

*преди в това си ново битие
да се възживее. Тя, полуразкрита,
разбра, че богът в лебеда долита,
уплаши се, не го прие,*

*макар объркана до дън сърце
и неуверена... Той я обхвана
и през отслабващите ѝ ръце*

*се вмъкна в нея, тръпнеща от смут;
щастлив и вече лекокрил, той стана
същински лебед в нежния ѝ skut.*

1907

[1] В този сонет Рилке пресъздава известния митологичен сюжет за спартанската царица Леда и Зевс, който, за да спечели любовта ѝ, се преобразил на лебед. ↑

ОСТРОВЪТ НА СИРЕНИТЕ^[1]

*На любезните си домакини
късно, във вечерния покой,
той разказваше за бездни сини
и опасности: не знаел той*

*думи, за да бъдат поразени
хората и да разберат добре
ужаса на синьото море,
с острови, от него позлатени,*

*край които спи опасността,
но човек не мисли за защита
там, където винаги е тя
и моряците без шум връхлита,*

*без да схващат те, че откъм тия
златни острови отвъд
ги заплашва песен, не стихия —
те гребат*

*в тишината и човек нехае
че това, което тя таи,
другото лице на песента е...
Никой няма да му устои.*

1907

[1] Според поемата на Омир „Одисея“ пострадалият от корабкрушение митичен герой Одисей намерил подслон в двореца на

феакийския цар Алкиной и по време на пиршеството разказал за своите приключения. Когато плавал покрай острова на сирените — баснословни морски същества, които с вълшебното си пеене увличали минаващите оттам моряци, подлагали ги на жестоки мъчения и ги убивали, — Одисей наредил на другарите си да запушат ушите си с восък, а него да завържат за мачтата на кораба, та да чуе безопасно песните им. ↑

ПЛАЧ ПО ЙОНАТАН^[1]

*Царете също тръпнат пред смъртта —
от нас те нямат участ по-щастлива,
макар че образът им се отлива
като печат на пръстен сред пръстта.*

*Но как умря и ти, нали
сърцето ти бе твой инициал?
Животът ми сега ще бъде бреме.
Да би те някой втори път създал,
ако би имал още живо семе.*

*От чужденец коварен си загинал,
далеч оттук, без да те браня аз;
вестта посрещам твърдо в тоя час,
защото тъй скърбя, че бих се сринал
и като звяр ранен надал бих глас.*

*Изкорениха те от мен изцяло,
дори от най-интимните места,
и косъм нямам аз по мойто тяло,
ни там, отдето давах сладостта.*

*От моя хаос как да се избавя,
да се почувствувам и аз спасен?
Погледнах те и станах твой тогава —
но се изплъзна ти сега от мен.*

1908

[1] *Йонатан* — син на израилтянския цар Саул и любим приятел на младия Давид, загинал заедно с баща си в битката при планината Гелвуя; оплаквайки го, Давид изпял в негова чест елегията „Песента на лъка“ из „Книга на праведника“. (2 Цар. 1;17–27) ↑

ЙЕРЕМИЯ^[1]

*Бях преди по-крехък от пшеница.
Пътнико, ти промълви слова,
улови сърцето ми с десница,
тъй че като лъв то зарева.*

*Днес устата ми е като рана,
а детински чиста бе преди;
тя кърви — години вече стана
как вещае на света беди.*

*Аз предсказвам ужаси, които
ти крециш чрез моята уста.
За да не вещае упорито,
остави ме — нека млъкне тя.*

*И когато, стъпкани сурово
покрай пясъците и скалите,
тръгнем да потърсим пак покой,
аз, разбит и сам в развалините,
ще дочуя своя глас отново —
този, който беше рев и вой.*

1907

[1] Йеремия — един от четиримата библейски пророци, умъртвен мъченически от евреите, понеже постоянно ги упреждал; оставил „Книга на пророк Йеремия“ а „Плачът на Йеремия“ — елегии за разорението на Йерусалим. ↑

ЕСТИР^[1]

*И седем дни те с гребени от злато
изчесваха тъгата ѝ, която
бе като пепел в нейните коси.
Слугините на слънце ги сушиха,
с уханно миро след това ги миха
ден подир ден... Това не я спаси:*

*дойде денят, когато тя, опряна
на своите прислужнички, застана
в двореца като водена на смърт.
За миг усети, че дъха ѝ спира
пред онзи, от когото се умира,
ако до него доближат.*

*Той озари я, в нейната корона
започнаха рубини да искрят;
изпълни я с очите си от трона
като изящен алабастров съд,*

*Но от мощта му тоя съд преля.
Премина трета зала с мрачен вид,
стени от зеленикав малахит
я умориха. И я заболя*

*да крачи с камъните, натежали
от блясъка на царя в тия зали,
изстинала от страх. Вървя, вървя*

и го видя отблизо, засиял

*да си почива в трона от кристал
като предмет. И тя се закова,*

*но я поде прислужничката вдясно,
помогна ѝ да продължи докрая.*

*С върха на скиптъра си той допря я:
... в душата ѝ внезапно стана ясно.*

1908

[1] *Естир* — според библейското предание красива израилтянка, която била измежду събраните от цялата страна момичета за двореца на персийския нар Артаксеркс. Когато дошъл нейният ред да влезе в царското легло, персиецът бил омаян от красотата и скромността ѝ. „И парят възлюби *Естир* повече от всичките жени; и тя придоби неговото благоволение и милост повече от всички девизи; и той тури царската корона на главата ѝ, и направи я царица вместо Астин.“ (Ест. 2; 17) ↑

ЛУДИ В ГРАДИНАТА ДИЖОН

*Макар и изоставен, манастирът
напомня пак за святост и за сън.
Живеещите тук покой намират,
отдалечени от живота вън.*

*Тук всяка земна грижа отлетя.
И те изпъхват с бавни стъпки двора,
в алеите се движат без умора,
като че ли кръжат сред пустота.*

*Над цветните лехи мнозина —
приклекли — се трудят и мълчат;
и скришом, дебнешком по някой път
следят с гримаса странна и невинна
как се полюшва ранната трева
и с ласка на приятел ги посреща;
а пурпурната роза е зловеца,
надраства тя предела на това,*

*което тяхната душа сега е
стаила смътно в своите недра.
Но никой тук не бива да узнае:
как нежна е тревата и добра...*

1907

БАЛКОНЪТ НЕАПОЛ

*Във ъгъла високо на балкона
като че от художник наредени
и вързани като букет личат
стареещи лица, така смирени,
че в здрача те изглеждат свършени,
трогателни и вечни в тоя кът.*

*Една до друга две сестри опрени,
но без да ги обвързва близостта,
са сякаш от копнежси уморени
подобно самота до самота.*

*А братът официален, мълчаливо
заклучен в себе си и устремен,
за кратък миг със майката сравнен,
напълно с образа ѝ се покрива.*

*И помежду им със печална краска,
със никой несродена, все така
седи старица — недостъпна маска,
придържана от някаква ръка,
а друга пък отвътре се подава,
привидно плъзгаща се и корава,
увиснала под дрехите остава
и скрита за детинските очи.
За сетен път опитва нещо, бледа
и галена от бръчките в безреда,
не може никой да я различи.*

1907

КЪСНА ЕСЕН ВЪВ ВЕНЕЦИЯ

*Градът е без примамка и линее,
не сграбчва в миг изплувалите дни.
Дворецът стъклен по-унило пее
пред теб. Към залез лятото клони*

*и висне като кукли по стените,
безжизнени, сковани от смъртта.
От корабните сенки в дълбините
възлиза воля: сякаш през нощта*

*сам морския владетел ще изкара
галерите от своя арсенал,
да диша в утрото смола и пара,*

*преди да тръгне светлата армада
пъстрееща от флагове грамада —
под вятъра, съдбовно зашумял.*

1908

СРЕЩА В КЕСТЕНОВАТА АЛЕЯ

*Обгърна го прохладна тъмнина
като наметка от зелено злато,
която той подреждаше, когато
в почти прозрачната далечина,*

*като под слънце през листа зелени
той бяла фигура съзря
с одежди, в полусенки потопени,
и в светлината, в нейните промени*

*видя сред цветната игра
да се изменя много предпазливо,
да се открива в плаха русота...
За миг сред сянката изпъкна тя
и нейните очи изгряха живо*

*в един по-нов, по-ясен вече лик,
внезапно затрептял като в картина,
в мига, когато покрай него мина:
и вечен бе, и кратък тоя миг.*

1908

ФЛАМИНГИТЕ PARIS, JARDIN DES PLANTES

*Прозрачен вир, като в платно на Фрагонар^[1],
телата им с отблясък розов отразява —
тъй руменее онзи, който ви разправя
за своята приятелка: „Бе пълна с чар,*

*когато я събудих...“ В здрачната градина
стъбла напомнят розовите им крачка,
на тях се те полюшват и цъфтят така,
че сякаш съблазняват себе си — от Фрина^[2]*

*по-страстно. Шиите си нежно те въртят,
заравят човки в алената гръд
и се загръщат в перушината си мека.*

*Щом завистта зад мрежата им изкреци,
смутени трепват, и, пристъпвайки полека,
като че ли се скриват в нашите мечти.*

1907–1908

[1] Фрагонар, Жан Оноре (1732–1806) — френски живописец, майстор на изящния колорит и светлосянката, картините му са изпълнени с лекота и нежност. ↑

[2] Фрина — древногръцка куртизанка (IV в. пр.н.е.); обвинена в безбожие, тя била изправена на съд и за да я спаси, нейният защитник разгърнал робата ѝ — красотата на голото ѝ тяло разоръжила съдиите и тя била оправдана. ↑

ЯБЪЛКОВАТА ГРАДИНА BORGEBY — GARD

*Тук ела в мига след залез-слънце,
виж тревата в злачни зарева;
сякаш дълго, зрънце подир зрънце
трупали сме в себе си това,*

*дето, от надежди изтъкано,
от възторг, от спомени, от страст,
смесено и с мрака на гръдта ни,
пръскаме днес мислено пред нас*

*под дървета Дюрерови^[1], с плод,
който, пълен със стодневни грижи,
е увиснал тежък, неподвижен —
търпеливи, кротки цял живот*

*верни само на Един стремеж:
да поемат непосилно бреме
и го отдадат с любов навреме
в своя дълъг, мълчалив растеж.*

1907

[1] Дюрер, Албрехт (1471–1528) — немски живописец, най-значителният художник на немския Ренесанс. ↑

БУДА В СЛАВАТА СИ

*Плод на плодовете, зърно на зърната,
сладък, пребиваващ в себе си бадем —
твоя плът е всичко, чак до светлината
на звездите. С поздрав те зовем.*

*Ти не чувстваш тежест, ти си тъй висок.
В твоята черупка е събран безкраят —
вътре тръпне и напирва мощен сок,
а отвън слънцата ти сияят.*

*Те растат, разпалват се в небето
и роякът им безспир кръжи.
Ала зрее в теб това, което
даже и след тях ще продължи.*

1908

ИЗ „РЕКВИЕМ“

Книгата „Реквием“ е написана през 1908 г. в Париж, а е публикувана през 1909 г. Съдържа две творби: „Реквием за една приятелка“ и „Реквием за граф Волф фон Калкройт“.

РЕКВИЕМ ЗА ГРАФ ВОЛФ ФОН КАЛКРОЙТ^[1]

*Нима не съм те виждал? Ти тежиш
върху сърцето ми като начало,
което съм отсрочил. С теб говоря,
покойнико, по своя воля мъртъв,
с теб, страстно мъртъв. Облекчи ли те
това, тъй както бе мечтал, или
да не живееш, още не е смърт?
Ти се надяваше, че по-добре е
да притежаваш нещо там, където
собствеността е нищо. Ти повярва,
че там ще бъдеш сред пейзажа, който
като картина тук бе съзерцавал
и ще проникнеш в своята любима —
могъщ, трептящ, преодолял нещата.
О, днес поне заблуда не прибавяй
към своите заблуждения момчешки!
Дано сега, на болката в потока,
в безпаметството на това кръжене
между звездите — да съзреш най-сетне
възторга, който ти оттук отнесе
на своите мечти в небитието.
Как близо беше тук до радостта!
Как тук се чувстваше тя у дома си,
тя — радостта на твоя строг копнеж.
В нещастие и в щастие еднакво
разочарован, в себе си вгълбен,
ти се изкачваше под тежестта
на своето прозрение най-мрачно:
ти бе понесъл радостта, която*

не бе познал, ти носеше в кръвта си
огромния товар на своя малък
спасител — и се олюля внезапно.

Как не почака тежестта да стане
непоносима, да се преобърне,
защото е тъй истинска? Погледай:
туй може би бе твоят следващ миг —
с венец в косите чакаше пред прага,
а ти затръшна своята врата.

О, този звук Вселената разтърсва,
когато вятър зъл, нетърпелив
накара някоя брава да щракне!
Кой ще се закълне, че семената
в пръстта не се разпукват; кой ще каже
дали опитомените животни
не тръпнат от наслада да униват,
щом в мозъка им мълния избухне.
Кой знае как делата ни отекват
в най-близкия предмет и там, където
отива всичко, кой ги съпровожда?

А ти си разрушил. От днес нататък
тази мълва за теб ще обикаля.
Когато дойде някакъв герой
и скъса маската на оня смисъл,
приет от нас за образ на нещата,
той ни разкрива в миг лица с очи,
беззвучно гледащи от кухи дупки:
това е призрак, който ще пребъде.
Ти разруши. Лежаха там парчета
и въздухът край тях бе пълнен с ритъм
на здание, което се разпада;
ти бродеше, без да съзреш порядък —
едно парче закрило друго, всяко
бе впило корен в почвата и ти
опита да ги вдигнеш, не повярва
че би успял. Тогава грабна всички
и както бе отчаян, ги захвърли

обратно в страшната каменоломна —
но твоята страст ги беше разширила
и те не се побраха вече там.

О, ако имаше една жена,
да сложи нежна длан върху гнева ти,
преди да пламне; ако минувач,
улисан в тихи грижи, би те срещнал
в мига, когато ти вървеше бързо
към своята цел; ако бе минал ти
край някоя ковачница, където
мъжете с чук в ръка осъществяват
деня; ако очите ти не бяха
тъй пълни, че не се намери място
дори за образа на литнал бръмбар —
ти като ясновидец би разчел
онези писмена, чиито знаци —
невръстен още, си вдълбал в сърцето
и си се мъчил да ги подредиш
във фраза, ала смисъл не откри.
Аз зная, зная: ти лежеше ничком,
опипващ редовете, сякаш бяха
надгробен надпис. Всяка светла вещь
ти взе и приближи я като факел
към буквите, ала преди да можеш
да проумееш, гаснеше светлика —
дали от неспокойния ти дъх,
дали от твоите пръсти треперящи,
или пък сам, тъй както бива често.
Ти нищо не прочете. А на нас
далечината и скръбта ни пречат.

Пред нас са само стихове, в които
е твоето чувство, с думите избрани
от теб. Не, не ти всички не подбра.
И често един стих бе вече белег
за цялост — ти повтаряше словата
като заръка. Тя за теб бе тъжна.

Ах, да не беше никога дочувал
сам своите думи! Твоят ангел още
ги произнася, но е по-различно
звученето им и у мен избухва
възторг пред майсторството му голямо,
възторг пред теб, защото туй бе твое:
отпаднаше от тебе всичко скъпо,
ти отречение във всяка зримост
позна, а най-голям успех — в смъртта.
И твоето, художнико, бе в тези
три форми. Ето: първата съдържа
пространството около твойто чувство;
във втората е онзи възглед, който
не иска нищо, възглед на твореца;
а в третата — ти я разби тъй рано,
когато първият стопен метал
на твоето сърце я бе изпълнил —
там бе смъртта, усърдно изкована,
великолепно: собствената смърт,
нуждаеща се винаги от нас,
защото ние я живеем тук
и никъде не сме тъй близки с нея.
Това бе твой имот и твоя дружба;
ти го предчувстваше, но се изплаши,
когато, бъркайки в онези форми,
загребва пустота. Избухна в жалби
и скръб. — О, стара болест на поети,
които хленчат, вместо да разказват;
или обсъждат свойто чувство, вместо
да го рисуват; и все тъй се мамят,
че знаят що е скръб и що е радост
и че творбата им е затова —
да жали и да слави. Като болен,
чиято реч му служи да описва
страданията си — наместо сам
да се преобрази в могъщо слово,
като строителя на катедрали

се слива с немия, безчувствен камък.

*Това бе изходът. Да би могъл
да видиш как в стиха съдбата влиза,
остава вечно там и се превръща
в картина, образ, сякаш в прародител,
когото гледаш в рамка на стената:
на теб прилича, но и не прилича —
ах, ти би издържал.*

*Но е дребнаво
да мислим за нестанали неща.
Напомня упрек примерът, когато
до теб не се отнася. Онова,
което става, е така далече
пред нашите догадки, че не можем
да го догоним, нито да узнаем
самата истина. Не се срамувай
от мъртвите, които издържаха
докрай. (Що значи край?) и ти спокойно
ги погледни, тъй както се полага,
не се страхувай, че скръбта ни може
да ги накара да те забележат.
Не са за нас словата на епохи,
когато бяха видими делата.
Победа ли? Надмогване е всичко.*

1908

[1] Реквиемът е посветен на младия поет граф Волф фон Калкройт, роден през 1887 г. във Ваймар, самоубил се в Канцат през 1906 г., няколко дни след постъпването си като доброволец в армията. През 1908 г. били публикувани неговите стихове, както и преводите му на Бодлер и Верлен. ↑

ИЗ „ДУИНСКИ ЕЛЕГИИ“

Рилке публикува своите „Дуински елегии“ през 1923 г. Но работата си над тях започва още през 1912 г. в старинния замък „Дуино“ на брега на Адриатическо море. Първата световна война му попречва да доведе докрай начинанието си и той успява да ги завърши едва през 1922 г., уединен в малкия „Замък Мюзо“ в кантона Вале, Швейцария.

ПЪРВА ЕЛЕГИЯ

*Кой би ме чул, ако викнех, из вашето воинство
ангели? Пък и да кажем, че някой дори
в миг би разтворил за мене сърцето си, аз
щях да изчезна в по-силното му същество,
тъй като страшното почва едва с красотата,
която*

*смогваме да понесем, удивени с какво
невъзмутимо презрение да ни смаже
тя се отказва. Всеки ангел е страшен.
Аз обуздавам призивния вик и преглъщам
стона му тъмен. Ах, от кого ние можем
да се нуждаем? От ангели — не. И от хората — не.
Умни, животните вече прозират
как ненадеждни сме ний у дома си, сред тоя
свят от значения. Наше е може би
още дървото на склона, за да го виждаме
всеки ден; наш е и пътят вчерашен,
навикът с глезена вярност, комуто харесва
с нас да битува, остава и вече не си отива.*

*О, и нощта, и нощта, щом изпълнен с простора
световен,*

*вятърът впие зъби в лицето ни —
кой е оставал лишен от желаната, нежната
разочароваща нощ, предстояща мъчително
пак на самотника. По ли е лека за двамата
влюбени? Ах, те взаимно прикриват си жребия
вечен.*

*Още ли туй не разбра? Захвърли от
прегръдките*

*свои пустинята там към просторите дишани;
птиците може би чувстват с летежа си
по-съкровен безбрежния въздух.*

Да, всяка пролет от теб се нуждаеше сякаш. Звезди
чакаха да ги усетиш. Из твоето минало
някаква бурна вълна се надигна и както вървеше,
чу зад прозорец разтворен цигулката как се отдава.
Всичко това бе заръка към теб. Ти прие ли я?
Беше ли тъй все погълнат от своето чакане,
сякаш светът възвестява, че иде една любима?
(Где ще я скриеш, когато големите, чуждите мисли
идат при теб непрестанно и често остават до
светло?)

Блян ли изпълни душата ти, пей за онези, които
любят, че тяхното чувство прославлено още не е
обезсмъртено. Ти им завиждаш почти —
изоставени,
повече любят от задоволените. Пей и повтаряй
все от начало възхвалата нивга до днес
непостигната;

знай, че героят остава; дори гибелта бе за него
повод да бъде, последно рождение. Изнемощяла,
в своето лоно природата пак взема всички
любещи, сякаш веднъж само стигат й силите
тъй да постигне. И пак ще си си спомни
Гаспара Стампа^[1], че щом изостави любимият
някоя дева, от нейния пример въздигащ
сили заема и пита се: ще ли възляза до нея?
Няма ли болките древни най-сетне богат
плод да наляят? Не иде ли време и ние, любещи,
тръпнейки да устоим, от любимия освободили се,
както стрела устоява на струната опната
тъй, че събрана да бъде в полета свой и самата
себе си тъй да надхвърли. Никъде няма покой.

О, гласове, гласове! Слушай, сърце
както светците са слушали: вик великански
им повелява да станат, но те си оставаха
все тъй паднали ничком върху земята,
непостижими и без да обръщат внимание: тъй

чувах те. Но недей да си мисли, че ти би понесъл
божия глас. И послушай сега как повея онази
вест нескончаема, цялата от тишина изтъкана.
Шепот на млади покойници иде към теб.
Дето ти влезеше, в римски базилики, в църкви
неаполски,

тяхната участ не ти ли говореше, успокоена?
Или пък надпис възвишено ти се явяваше
както наскоро плочата в Санта Мария Формоза^[2].
Нещо желаеха те те, но какво? Неусетно да вдигна
облика на неправдата, който понякога
спъваше чистия ход на душите им.

Колко е странно наистина туй, че не обитавах
вече земята, че всички едва усвоени обичаи
няма да спазваш, че няма да даваш на розата,
нито на други неща, обещаващи толкова,
смисъл, изпълнен с човешко бъдеще; и да не бъдем
вече онуй, дето бяхме в безкрайно несмели ръце,
нашето собствено име дори да оставим,
сякаш строшена играчка е то.
Странно желание да не желяем повече.
Странно е всичко, което едно
с друго бе тъй съотнесено, да полети из простора,
с нищо несвързано. Трудно е мъртвъ да бъдеш.
Трябва безспир да допълваш и тъй постепенно
вечност да вкушваш едва. Ала живите правят
грешка, че толкова строго делят нещата.

Ангели (казват) не знаели често дали преминават
измежду живи или сред мъртви. Вечен поток
носи със себе си всичките възрасти пряко
двете царства и с грохот удавя и двете.

После не се и нуждаят от нас, подранилите,
леко отвиква човек от земното, както
кротко детето кълни настрана от гръдта

майчина. Ний, на които великите тайни са нужни,
тайни, които с тъгата си толкова често
раждат напредък блажен, о, ще можем ли ние без
тях?

Празна легенда ли бе, че някога в жалба по Лин^[3]
първата музика дръзко раздвижи света вцепенен;
тъй, че в простора изплашен, от който избягал
завинаги

някакъв млад полубог, празнотата получи
оня кипеж, който днес ни влече, и теши, и помага.

1912

[1] *Гаспара Стампа* (1523–1554) — италианска поетеса; нещастната ѝ любов към граф Колалтино ди Колалто, който я изоставил, намерила страстен израз в нейните сонети, публикувани след смъртта ѝ. ↑

[2] *Санта Мария Формоза* — църква във Венеция; вляво от входа ѝ се намира плочата, за която говори Рилке. Надписът гласи:

*Vixi aliis dum vita fuit.
Post fu nera tandem
non perii, at gelido
in marmore vivo mihi;
Helmanus Gulielmius eram —
me Flandria luget,
Hadria suspirat,
pauper esque vocat.*

Obiit XVI Kal. Octob.
MDXCIII

„Живях за другите, докато бях жив./ След смъртта обаче/ не
загинах, а в студения /мрамор живея за себе си;/ аз бях Хелман
Гулиелм —/ Фландрия скърби за мен,/ Адрия въздиша,/ беднотата ме

призовава./ Починал шестнадесетгодишен в октомврийските календи на 1543 г.“ ↑

[3] *Лин* — легендарен тракийски герой, син на Аполон и на една муза, съвременник на Орфей; бил убит от Аполон и в негова памет била създадена оплаквателна песен, наречена „лин“. За тази песен Омир споменава в поемата, си „Илиада“ (XVIII, 570). ↑

ТРЕТА ЕЛЕГИЯ

*Песен за Нея едно е, а друго, горко ти, виновника,
бога-поток^[1], вдън кръвта ти стаен, да възпееш.*

Когато

*тя отдалеч своя юноша в миг различи,
знае ли той господаря на своето желание,
който издън самотата, преди да смири момичето,
често дори сякаш нея я нямаше, ах, из коя ли
същност незнайна избликнал, главата си дивна
виреше там и зовеше на бунт безпределен нощта?
Ти, Посейдон на кръвта, ти, негов тризъбецо*

страшен,

*ти, ветре тъмен, избухнал из витата негова мида,
слушай: нощта е река и буци в пещерите на мрака.
Вие, звезди, не от вас ли у момъка влюбен възникна
порив към образа, който той люби? Не са ли
чисти съзвездия нему дарили това съкровено
вникване в нейното чисто лице?*

*Нито ти, о, горко ти,
нито рождената негова майка опна лъка
с веждите негови зарад такова очакване. Не,
не зарад теб, осезаващо него момиче, се въгнаха
устните негови в израза тъй плодоносен. Може би
вярваше с твоето леко явяване да го смутиш
ти, като вятъра утринен непостоянна?
Вярно е, сепна сърцето му, ала много по-стари
смутове в него влетяха при подтика на сетивата.
Викай го ти, но не ще го откъснеш докрай от това
тъмно общение. Вярно е, **иска** оттам да избяга,
свиква дори облекчен в твоето скрито сърце, но...
Сам ли зачена той себе си някога?*

*Майчице, ти го извая, ти го зачена мъничък;
той беше нов и за теб, ала ти поприведе към новия*

поглед света дружелюбен, пред чуждия — щит бе му
ти.

Ах, но къде отлетяха летата, когато с осанка
стройна ти просто заместваше хаоса кипнал?
Много неща от очите му скри така;
стаята, дебнеца в мрака, ти стори добра, от
сърцето си

пълно с уют, ти замеси пространството ноц и
човешко

стори го. Не в мрака, не, в твоето дишане близко
сложи светилника ноцен и светеше той от
приятелство.

Нямаше скърцане — ти да не го обясниш с усмивка,
сякаш обноските на вестибюла отдавна
познаваше...

Слушаше той. Бе спокоен. Ти бе всемогъща,
щом се изправеше нежно; пристъпи зад шкафа,
изправена

в дреха съдбата му, а зад завесата, в диплите
леко изместени, сви се метежното негово бъдеще.

Сам той, лежейки, под миглите дремеци
успокоен, и в растеж несмуцаван потънал,
сладостно твоя лек образ в предсъние вкусваше.

Сякаш

беше закрилян... но **вътре**, кой спираше вътре
в него потокът на потеклото?

Ах, **няма** тук предпазливост у спящия;
спи, но сънува трескаво: как се остави? Той,
новият, плахият, как бе заплетен в клонаците
гъсти на своите душевни премеждия,
сякаш за показа на душевен растеж, на животни с
препускащи

форми. И как се отдаваше... Любеше,
любеше своето вътре, клонака на своето вътре,
тая вековна гора нейде в него, чиито отломки

неми поддържаха светлозелено сърцето му...
Любеше.

Сетне напусна го той и възлезе по своите корени
вън сред могъщата първостихия и там надживяно
вече бе малкото негово раждане. Любещ,
спусна се долу, в по-старата кръв и сред бездните,
гдето

страшното нещо, заситено от бащите, лежеше.

Страшното там го познаваше, смигна му
предизвестено.

Да, и усмихна се страшното... Рядко тъй нежно
усмихната,

майко, бе ти. Как тогава той да не го обикне,
щом се усмихваше тъй? Дори **тебе** преди да обикне,
него бе любил затуй, че когато го носеше вече,
беше разлято в онази вода, из която ний никнем,
ние не любим както цветчето едногодишно.

Любим ли, сокът предвечен потича в ръцете,
момиче!

Чу ли, момиче, **това**, че ний любиме в себе си не
само едно бѣдно нещо, а целия кипнал безброй;
не единичното чадо, ами бащите, които
сякаш планински руини спят в глѣбините ни;
сухото речно корито на майките нявгашни;
целият стихнал пейзаж под съдбовност
облачна или прозрачна... **това** те преваря, момиче.

Ах, но какво ти би знаела? — Ти примами
правремето

в момъка любещ. И чувства какви ти надигна
в него из нявгашни съществування! Що за жени
там те намразиха? Що за мъже намръщени
ти разгневи вдѣн кръвта му на юноша? Искаха
мъртви деца да притичат към теб... о, полека,

полека,

нещо подкупващо трябва да сториш пред него,
дело на всичките дни, едничко макар; заведи го

*там, край градината, дай му на нощите
страшната сила...*

Задръж го...

1912

[1] *Виновника, бога-поток* — Това е единственото място в Елегиите и Сонетите, където Рилке говори за вина. ↑

ЧЕТВЪРТА ЕЛЕГИЯ

Кога сте зимни, дървеса на дните?
Разединени сме. Неизвестени
като прелитащите птици, късно,
на ветровете се натрапваме,
отминати. И падаме сред блато
невъзмутимо. Че цъфтим и вехнем,
ведно разбираме. А нейде още
пристъпват лъвове и не познават,
дордето са прекрасни, миг на слабост.

Приели единичното за цяло,
долавяме как другото напират.
Омразата е близка нам. Не тъй ли
пристъпват любещите стъпка в стъпка
върху ръба, като си обещаваат
взаимно далнина и лов, родина?
Тогава за рисунката на миг
отлитащ се подлагат на платното
несъвместимости като основа,
мъчително, та божем го съзрем,
защото те не се церемонят.
Не знаем на чувстването щриха,
а само ваещото го отвън.

Кой не е чакал с трепет да се вдигне
завесата, сърцето му покрила?
Сбогуване представяше декорът.
Бе разбираем. Същата градина
се олюля. След туй дойде танцьорът.
Не **той**. Достатъчно. Добре престорен
в костюма си, той става буржоа,
през кухнята в дома си като влезе.

Противни са ми тия празни маски.

По-скоро куклата. Изпълнена.^[1]
По-скоро куклата да понеса
желая, дърпащите я конци,
лицето ѝ от външност. Ето, тук съм,
отпред. И да загаснат светлините,
и да ми кажат: „Край!“ ... Да ме облъхне
от сцената мъртвешка сивота
и никой от предците ми притихнали
до мен да няма, никаква жена,
нито хлапето кестеняво с криво
око, дори тогава бих останал.
Че винаги за гледане ще има.

Не съм ли прав? Ти, който вкуси тая
горчилка на живота покрай мене,
отпивайки от моя, при това
най-първо възлияние на мойто
размътено все още „трябва“^[2], татко,
ти, който вкусваше отново, вдаден
в следите от вкуса на туй дотолкоз
нетвое бъдеще, дордето раснех
и обкования ми взор така
изпита как проглеждаше ти, който,
откакто си мъртвец, усещаш често
в надеждите ми страх и се отказваш
от правото безоблачен да бъдеш
в мъртвешките безоблачни царства
заради мъничко синовна участ,
не съм ли прав, кажи? Кажете вие
които ме обичахте за тази
любов, към вас кълняща, от която
а непрестанно се отдалечавах,
защото вашите лица любими
пространството си вливаха в простора
световен... ала там не ви откривах...
Поискам ли пред кукленската сцена
да чакам, не, да гледам само, вдаден

дорде прозра, щом гледането свърши,
там трябва да излезе оня, който
раздвижва куклите — това е ангел.

О, ангел с кукла! Най-подир тогава
очакваното зрелище започва.
Това се съединява вече
онуй разединявано безспир
от съществуването ни. Това
едва възниква цял и кръговратът
на нашите годишни времена.
Умиращите виж! Нима не знаят
каква привидност пълни всичко туй,
което правим? Себе си да бъдем
не смогваме^[3]. О, детски дни, когато
зад образите се таи не само
изтеклото, а бъдеще пред нас
все още нямаше. Растяхме, тъй е,
понякога желаехме насила
по-скоро да пораснем, отчасти
за радост на ония, дето имат
единствено това, че са големи.
И бяхме все пак в своя ход самотен
задоволени с трайност и стояхме
в пространството, дялящо свят с играчка,
на мястото, създадено открай
и осветено за това събитие.

Детето ще ли ни покаже някой,
каквото е? В съзвездието кой
ще го ръкоположи? Кой в дланта му
ще сложи мярката за отстояние?
Ами смъртта му кой ли ще извае
от сивата среда на хляба, който
втвърден изсъхва; или ще я втъкне
в закръглените устни като семки
в сърце на зряла ябълка? Че лесно

убиеца прозряхме... Но смъртта,
смъртта изцяло и с такава нежност
да носиш в себе си, без гняв, **преди**
живота да си срещнал, о, това е
неописуемо!

[1] *По-скоро куклата. Изпълнена.* — Този стих отправя към естетическата студия на Хайнрих фон Клайст (1777–1811) „За марионетния театър“ (1810), където се казва следното: „Предимството на куклата пред живата танцьорка е в това, че тя никога не се превзема.“ ↑

[2] *Моят размътено все още „трябва“* — В едно писмо до шведската писателка Елен Кей (1849–1926) Рилке отбелязва: „Цялото ми творчество, от първите му дни, е израснало в съпротива — срещу присмеха и подигравките на подофицерите, срещу баща ми, срещу всички, които бяха около мене.“ ↑

[3] *Себе си да бъдем не смогваме* — Според Рилке „да бъдеш себе си“ е най-висшият смисъл на личността и на нейните постижения.
↑

ПЕТА ЕЛЕГИЯ^[1]

*Ще ли ми кажеш кои са тия друмници,
по-невеществени сякаш от нас самите, които
воля една ненаситна отрано изстискава
безмилостно?*

*Зарад кого и какво с туй преследва? Тя ги изстискава,
сгъва, усуква, с замах ги изхвърля и пак ги улавя:
сякаш по гладко намазан въздух се връщат и падат
те върху тоя раздърпан килим, изтънял под техните
скокове вечни, килима загубен в простора световен,
лепенка лепната
сякаш небето на туй предградие
рана дълбае в земята.*

*И щом се завърнат,
в миг са изправени пак и отново показват
главната красноизписана буква на свойто
присъствие...*

*Ето, поредната хватка сега ще прегъне
тези най-силни мъже (на шега), тъй както
Август Силни на маса паници калаени.*

*Ах, все край туй средоточие
розата на очите ни^[2]
ще разцъфти и окапе. Около тоя
чук на тепавица — плодникът, вечно пронизван от
своя
собствен пращец, се превръща в лъжовния
плод на това нежелание, пак оплодено,
никога неосъзнато — блестящ под най-тънка
повърхност*

от нежелание, скрито с лъжлива усмивка^[3].

Ето го: сбръчкан и вехт, пехливанът
стар, който може все още барабан да бие,
в своята кожа огромна стопил се,
двама мъже сякаш някога в нея били са, единият
вече погребан, а той, надживял го
глух и понякога малко объркан
там, в овдовялата кожа.

младият, сякаш заченат от врат и калугерка:
едър, набит и изпълнен със сила и глупост.

О, вас, които
някога вместо подарък получи едно страдание,
още невръстно, по време на дългото изцеление...

Ти, който с полет отвесен,
само на зрелия плод известен, незрял
падаш по сто пъти на ден от дървото на туй
общо градено движение (по-бързотечно от бързей,
всички сезони за няколко мига преминало) —
гроба си собствен връхлиташ. Понявга
в полупочивките сякаш възниква у тебе за миг
израз на обич, посегнал към майка ти, тъй пестеливо
ласкава, ала по твоето тяло разлял се, изчезва
в повърхността му, която го пие, изчезва несмелият
израз неочертан... И отново
плясва с ръце за скок онзи мъж, и преди
болката да ти е станала по-ясна в тая
близост на вечно търчащото твое сърце, изпреварва

я

огънят по ходилата ти, нея и нейното
прапотекло, с две-три бързи телесни сълзи,
с мъка от погледа твой изцедени. И въпреки
туй, слепешката, с усмивка.

Ангеле! Ти го вземи тоя ситен цветец, откъсни го
ваза за него извай, съхрани тая билка! Сложи я
сред неразкритите нам **още** радости; в прелестна
урна

чрез цветовете на надписа вим прослави я:
„Subrisio Saltat.“^[4]

А ти, чародейке,
ти, от насладите най-изкусителни
мълком прескочена. Може би
щастие твоите клепки изпитват
заради теб — или върху младите
твърди гърди е блажена метално блестящата
злачна коприна и повече нищо не иска.

Ти,
върху всички везни в колебливото им равновесие
вечно поставян поновому
плод на пазарското равнодушие
с вечно открити подмишници?

Где е туй място, **къде** — аз в сърцето си нося го, —
дето все още не можеха, там, гдето падаха
още един от друг, сякаш се съвъкупляват
двойка несходни животни,
там, дете още тежи тежестта, там, където
техните всуе въртящи се пръчки
всуе се мъчат паниците да завъртят...

И ненадейно в това изтощително Никъде,
изневиделица,

мястото неизразимо, където
чистото Малко необяснимо се преобразява
в кухокънтящото Много.

Гдето задачата с много решения
в миг без остатък излиза.

О, вий парижки площади, площадът, безкрайното
зрелище,

дето Madame Lamort, модистката,

суче и свива на възел тревожните пътища земни,
неизброимите панделки, връзва с тях нови
фльонги, цветя и кокарди, дантели и бастии,
уж плодове, оцветени лъжливо за зимните
евтини шапки на участта.

.....

Ангеле! Има навярно едно неизвестно нам място —
там над килим неизказан всички любещи,
тука лишени от можене, биха показали
висшия полет безстрашен на своите сърца,
кулите от възжеления, своите стълби, отдавна
(там, дете никога под не е имало)
само опрени една срещу друга, потръпващи;
биха **могли** пред безкрайните зрители мъртви и

неми:

Ще ли подхвърлят тогава те своите последни,
скътвани все и спестявани вечно монети,
нам неизвестни, но вечно валидни монети на
щастие,
там, пред нозете на двойката,
вече усмихната истински
върху килима заситен?

1922

[1] Елегията е посветена на г-жа Херта Кьониг в знак на благодарност, заедно в нейния дом в Мюнхен Рилке е видял през 1915 г. картината на Пикасо „Saltimbanques“ („Акробати“), която послужила за мотив на елегията. ↑

[2] *Розата на очите ни* — Вж. бел. към. „Чашата с розите“. ↑

[3] *С лъжлива усмивка* — По-нататък Рилке противопоставя тази уж усмивка на истинската усмивка. На едно място Рилке казва: „Усмивката не е нищо друго, освен потвърждение на духа, че е у нас.“

↑

[4] „*Subrisio Saltat.*“ — Съкращение на „*Subrisio Saltatorum*“ (лат.) — „Усмивката на акробата“ *Madame Lamort* (фр.) — Госпожа Смърт. ↑

СЕДМА ЕЛЕГИЯ

Без призоваване, никакви призиви вече! Бъди
глас изкласил, същина на вика си само. Наистина,
чист беше твоят вик, sameц пернат, на възбог от
годишното

време издигнат, което възлиза, помислило сякаш
нея, грижовната твар, за сърце единично,
хвърлено вдън яснотата на туй съкровено небе.
Тъй би зовал вероятно и ти, не по-малко,
ала невидима още, притихнала някъде,
тя те отвличаше, **тя**, у която се будеше
бавно въпросът и пламваше вън от слуха —
вън и от чувството твое припряно, в чувство
пламнала.

О, пролетта да научи, тук няма ни кът, нито място
благата вест да не крие. Дори она малък,
питащ възклик, който чистият радостен ден
с раснещ покой надалеч промълчава. Сетне
о, стъпала възходящи от викове все към сънувани
храмове бъдещи: трелите пеят, след туй
водоскоците,

с пад, преди време разлял се над струята, още
напираща
в тази игра обещаваща... После пред тебе е лятото.

Не само всичките утрини летни, не само
тяхното преобразяване в ден и начално сияние.
Не само дните, към цветето нежни, а горе над него
и към дърветата вече порасли — могъщи и силни,
не само благодатта на разгърнатите стихии,
не само пътища, не и ливадите вечерни само,
не и след лятната буря само дишащата бистрота,

не само сън, който иде, и смътно предчувствие
вечер...

Нощите! Летните нощи, високите,
звездният рой върху тази земя...
Някога мъртъв да бъдеш и тях неизбродни да знаеш,
всичките тия звезди, инак
как, как, как да забравиш за тях?

Виж, викнах тази, която обича, но нека
тя да не идва самичка... Да биха дошли из гробовете
немощни тука момите, да биха застанали... Тъй
като,

мога ли да обуздава вика призоваващ? Потънали,
някъде още дирят земя. — О, деца, тука нещото
вече прозряно, различни значения взема. Недейте
смята съдбата за нещо по-много от гъстото
детство!

Как изпреварвахте често любимия, вдъхвайки
въздух след бяг благодатен в простора!

Дивно е тук да си. Вие, моми, вие знаете също,
ужким отrekli се — тънехте вий в най-тесните
улички градски и гнили, узрявахте там, за да
паднете.

Дар е бил всеки час, тук преживян, не дори
час, а една единица, едва измерима
с мярка от време сред две продължения трайни.

Тъй като той съществуваше. С всичко. С живота
изпълнил

жилите. Само че ние забравяме лесно
туй, за което съседът не ще потвърди
в прилив от смях, или туй, за което изпълва го
завист.

Зримо желаем да го въздигнем, а зримото щастие,
превъплътено дълбоко у нас, едва се разкрива.

Само у нас ще живее, любима, светът. Преминават
в превъплъщение дните ни. Все по-смалено,

външното чезне. Където преди се издигаше
каменен дом, недействителен образ сега
нам се възправя напърно, покрива изцяло
представата

наша и сякаш изцяло у нас се намира
къщата. Ширни хамбари на силата вдига духът,
движен от времето, те са безобразни, сякаш
устрем напъргнат извлича отвсякъде той.
Храмове вече не знае духът. И сърцето, прахосвайки,
тайно пестим. Там, където живее все още
нещото, нявга мечтано, измолено, нещото,
служило и коленичило — то се държи все така,
както си е, но обръща вече взор към незримото.
Вече мнозина го губят из поглед, но без
предимството

в себе си да го въздигнат, с колони, пораснало.

Всеки сподавен обрат световен има и своите
обезправени — без минало, още без бъдеще.
Близкото също далечно остава за хората. Нека
смут да не внася това; нека крепне **в нас** съхранен
още познатият образ. А **беше** това между хората
някога, беше в самата съдба, в участта
разрушаваща,

беше в посоката скрита, и сякаш звездите
от небеса забранени към себе си свеждаше. Ангеле,
ще го покажа на **теб**, погледни, нека в твоето
зрение

вече спасеното да се възправи най-сетне. Колони,
сфинксът, подпората сива от град изоставен,
свой или чужд, устремена в съборната черква.
Чудо не бе ли това? Удивлявай се, ангеле, **ние** сме,
ний сме, велики, разказвай, не можяхме да сторим
всичко това, мен не достига дъха за прослава. Така
наши останаха въпреки всичко пространствата,
тези, които допускат ни в себе си, **нашите**. (Колко

*страшно пространни ще да са те, щом все тъй не
успява*

*времето с нашето чувстване да ги изпълни.) Нали
кулата беше висока, нали, ангеле? Колко
беше висока, щом с тебе тя се равняваше, ангеле?
Чак на възбог се издигаше Шартър^[1],
вдигна се музика, тя ни надмогна, далеч. Но дори
някоя любеща само, сама на прозореца нощен...
о, не достигна ли твоето коляно?*

Не, не е призив към тебе

това,

*ангеле, пък и така да е, няма да дойдеш. Защото
винаги с отдалечаване пълен викът ми се вдига.
Толкова силно течение твоите стъпки ще върне.
Като простряна ръка е викът ми. А горе,
разтворена,
предупреждение трябва да бъде към теб и защита,
Недостижими, далечний.*

1922

[1] *На възбог се издигаше Шартър* — За Шартърската катедрала
вж. бел. към „L’Ange du Méridien.“ ↑

ОСМА ЕЛЕГИЯ^[1]

Посвещавам на Рудолф Каспер

*Твартата прониква с множество очи
в отворения свят. Еднички ние,
в очи, извърнати като капани,
разставени около нея, дебнем
свободния ѝ излаз. Вън какво е
прочитаме единствено в лицето
на звяра. Тъй като, невръстно още,
насилваме детето да обръща
назад очи и гледа към света
на образите, не и към простора
отворен, който е вдълбан в лицето
на звяра. От смъртта освободен.*

*Човек съзира само **нея**; звярът
свободен има гибелта си вечно
зад себе си, а бога си отпред,
И като крачи, той върви вовеки,
тъй както само изворите бликат.*

*О, **ние** нямаме дори за ден
пред себе си, дори за ден едничък
простора чист, където цветовете
безспир растат. То винаги е свят
и не е нивга Никъде без Нищо;
онуй ненадзиравано и чисто,
което диша и издъно **знае***

човек, ала не пожелава. Нявга
като дете из него може той
да се залута несъзрян, но бива
разтърсен. Или чрез смъртта се слива
с **това**. Защото, щом се приближим
до нея, не съзираме смъртта.
И вече вън се втренчваме навярно
с големите очи на звяра. Близо
са любещите и се удивляват...
Но другия закрива им очите.
Като че грешка е онуй, което
за другия се е разкрило... Никой
през него не минава и отново
му става свят. И взираци се вечно
в творението, само върху него
за нас се отразява естеството
свободно, затъмнено в нас. Или пък
през нас понявга звярът кротко гледа.
Съдба: да бъдеш винаги насреца
и всякога насреца — нищо друго.

Да бе дарено с нашето съзнание
животното уверено, което
в обратната посока ни притегля,
нас то би повлякло в своя ход.
Ала за него битието няма
предели и обхват, то няма поглед
за състоянието си — тъй чисто,
какъвто е и външният му облик.
Там, гдето бъдеще ни чака, него
го чака Всичкото, а то съдържа
го в себе си и навсягда лекува.
И все пак в зорко-топлото животни
съжителствуват грижата с теглото
на някаква голяма меланхолия.
Защото и на него е присъщо,
което често ни надвива — споменът,

като че ли това, което ние
желаем, вече е било по-близко,
по-скъпо и в безкрайно нежен допир.
Тук всичко става разстояние,
а там бе дъх. След първата родина
го чака двойствена и ветровита.

Блаженство на твартта невръстна, дете
остава вечно в лоното кърмилно;
и на мушичката, която вътре
подскача още — нищо, че е сватба:
защото Всичкото е лоно. Виж
полусигурността на тая птица,
която двойния си произход
почти познава, сякаш е душа
етруска на мъртвец, приет в пространство,
от изваяние успокоено
покрит. И колко е смутено нещото,
което трябва да лети, а иде
из лоно някое. И сякаш бяга
от себе си уплашено, прорязва
небето, сякаш е пукнатина
растяща върху чашата. Тъй драци
следа от прилеп по глечта на здрача.

А ние: зрители и Тук, и Там,
към всичко сме обърнати и нивга
от нищо неизлизащи. Препълва
ни то — подреждаме го. То се свива
подреждаме го пак и ний самите
се свиваме. Но кой ни е обърнал
обратно, че каквото и да правим,
приличаме на оня, който си отива
и от хълма последен, в шир и дълж
за сетен път разкрил му долината
рождена, се обръща и се спира —
така в сбогуване безспир живеем.

1922

[1] Елегията е посветена на физионома Рудолф Каснер (1873–1959), с когото Рилке се запознава в кръга на княгиня Мария фон Турн и Таксис в замъка „Дуино“, и представлява своеобразен отговор на психологическите възгледи на Каснер за „царството на отца“ (несъзнаваното, отворено съществуване) и „царството на сина“ (съзнаваното, затворено съществуване). ↑

ИЗ „СОНЕТИ КЪМ ОРФЕЙ“

Книгата „Сонети към Орфей“ е публикувана през 1923 г. Това е последният цялостен лиричен цикъл на Рилке, неговата поетическа изповед. Непосредствен повод за възникването на Сонетите е ранната смърт през 1919 г. на Вера Оукама-Кноп, момиче от руски произход, занимавало се с балет и музика и починало от левкемия — болестта, от която след няколко години ще умре и Рилке. „Сонети към Орфей“ са написани като надгробен паметник на девойката, свързвана с образа на Евридика. Книгата е съставена от две части.

ПЪРВА ЧАСТ

I. ДЪРВО ИЗРАСНА, ЧАК ДО НЕБЕСАТА...

*Дърво израсна^[1], чак до небесата!
Орфей запя! В ухото — ствол висок!
Светът немееше. Но тишината
бе превращение, начало, скок.*

*Животни тичаха в гората ясна,
напускаха гнезда и пещери.
Но не страхът, не хитростта дори
за първи път към тишина ги тласна —*

*а жаден слух. Най-дивото ръмжене
нищожно им се стори... Там, където
къщурка с глухо скърцащи греди,*

*подслон, край който тъмна ярост стене,
мълчеше в пустошта на битието —
ти храм велик в слуха им изгради.*

1922

[1] Дърво израсна — Вж. бел. към „Пак у дома съм между ден и сън“. ↑

II. ПОЧТИ ДЕТЕ, ТЯ В МИГ СЕ ПОЯВИ...

*Почти дете^[1], тя в миг се появи
от лирата — сред песни зазвучали
и светеца през пролетни воали,
в ухото ми като в легло се сви.*

*И в мен заспа. И всичко стана сън:
дърветата, пленили сетивата^[2],
ливадите, простора, синевата,
възторга, поразил ме като звън.*

*Светът ѝ се присъни. Пеещ бог,
как я създаде тъй — да не копнее?
Тя се роди и спеше сън дълбок.*

*Нима е мъртва? Даже с песен ти
не можеш да я сътвориш. Къде е?
Потъва вън от мен... Дете почти.
1922*

[1] *Почти дете* — Това е „младата мъртва“ Вера Оукама-Кноп. ↑

[2] *Дърветата, пленили сетивата* — В този стих проличава важният за Рилке преход от „стихотворението-вещ“ (Dinggedicht) към „стихотворението-прослава“ (Lobgedicht); пантеистичната изповед на поета се превръща в „славеца жалба“ (Rühmende Klage). ↑

III. БОГ МОЖЕ. АЛА КАК ЧОВЕШКИ СТОН...

*Бог може. Ала как човешки стон
ще се провре през тази тясна лира^[1]?
В сърце, което само страст раздира,
не се издига храм на Аполон^[2].*

*И песента не дири тук блага,
нито пък е мечта осъществима.
Живот е песента. И бог я има.
Ала кога сме ние? Той кога*

*ще ни дари звездите и земята?
О, юноша, недей мисли, че връх
е любовта, изгаряща устата.*

*Не, забрави я. Отминава тя.
Да пееш в истината е друг дъх.
И вихър. Божии дъх. Сред пустотата.*

1922

[1] *Тази тясна лира* — Чрез образа на „тясната лира“ Рилке изразява схващането си за творчеството като изпитание, което малцина могат да преодолеят. Този образ се свързва с евангелското изречение: „Понеже тесни са вратите и стеснен е пътят, който води в живота, и малцина са, които ги намират.“ (Мат. 7; 14) ↑

[2] *Храм на Аполон* — От противоречието между „Дионисиевото начало“ и „Аполоновото начало“ Рилке извежда „Орфеевото начало“ — основа на орфическата поезия. ↑

V.НЕ ТРЯБВА ПАМЕТНИК. ЕДНИЧКА РОЗА...

*Не трябва паметник. Едничка роза
над образа му нека да цъфти.
Орфей е тук! Като метаморфоза
във всичко. И недей да търсиш ти*

*по-други имена за тази слава.
Орфей завинаги е в песента.
Нима, макар и с дни, не надживява
на розата прекрасните листа?*

*Той трябва да изчезне, разберете!
Макар да се страхува, че умира,
пред словото му млъкват гласовете.*

*Не ще го придружите в тоя път.
Разбил решетката на свойта лира,
притихва той — прекрачвайки отвъд.*
1922

IX. КОЙТО С ЛИРА В РЪЦЕ Е ВЪРВЯЛ...

*Който с лира в ръце е вървял
между сенките в ада^[1],
само нему безкрайният дял
да прославя се пада.*

*Който с мъртвите семе от мак
е изял, без да мрази —
той ще може всред глухия мрак
своя слух да опази.*

*Във водата все по-непознат
отразеният образ ще свети:
ала ти го **познай!***

*Само Там, само в двойния свят
пълни с нежност ще са гласовете,
без начало и край.*

1922

[1] Между сенките в ада — Вж. бел. към „Орфей, Евридика, Хермес“. ↑

XI. ВИЖ НЕБЕТО. ОБРАЗЪТ ГРАВИРАН...

*Виж небето. Образът гравирани
не е ли съзвездие **Ездач**?
Конник. Кон, пришпорван и възпиран —
те препускат в падащия здрач.*

*Кротост и камшик — нима това е
същността на всяко битие?
Но стремежът ще ги съчетае.
Път. Завой. И пак се сливат те.*

*Сливат ли се? Или в своя път
просто те вървят един до друг?
Паша и трапеза ги делят.*

*Лъже звездната, искряща книга.
Ала вяра в този образ тук
ни напълва. И това ни стига.*
1922

ХІІ. СЛАВА НА ДУХА, ЧЕ СВЪРЗА НИ...

*Слава на духа, че свърза ни.
Само в образи живеем скрити.
Тихичко часовникът звъни,
вън от истинския ход на дните.*

*Никой свойто място не узна,
но от връзката сме вдъхновени.
И антени чувстват пак антени —
знак от празната далечина...*

*Чиста мощ. О, музика на сили!
Ти с усърден труд освободи ли
своето сърце от смут и мрак?*

*Селянинът даже не успява
в тайната на зреещия злак
да прозре. Земята **подарява**.*
1922

XIII.ЗРЕЛИ КРУШИ, ЯБЪЛКИ, БАНАНИ...

*Зрели круши, ябълки, банани...
за живот и смърт нашепват те
в твоята уста... Неразгадани...
Прочети ги в поглед на дете!*

*Всеки плод, отхвърлил своята плът,
става ли безименен в устата?
Преди миг там бликаха словата,
а сега открития текат.*

*Що е ябълка? Не е ли тя
сладост, сътворена от вкуса ни,
назована от мечти безсънни,*

*светлина, прозрачност, яснота,
земна, слънчева и благодатна:
опит, трепет, радост — всеобхватна!*

1922

XIV. ГОВОРИМ С ПЛОДОВЕ, ЦВЕТЯ, ЛИСТА...

*Говорим с плодове, цветя, листа —
не само на сезоните с езика.
От мрака пъстрата им същност блика
и може би проблясва ревността*

*на мъртвите — пръстта мощта им взема.
За всичко туй кой нещо е узнал?
Такъв е отредения им дял —
да хранят с костите си чернозема.*

*Дали това е удоволствие за тях?
Или това е труд на роб покорен,
когото ние считаме за прах?*

*Или пък спящите край всеки корен
са господари — и са ни дарили
с плод от целувки и безмълвни сили?*
1922

XVII.ИМА КОРЕНИ В МРАК ДЪЛБОК...

*Има корени в мрак дълбок.
Здраво сплетени, скрити
сякаш в дъното на поток,
в който тънат следите.*

*Боеен шлем и ловджийски рог,
реч на старци превити,
мъже братя в двубой жесток,
звънки лютни — жените...*

*Няма стволи свободни, сами,
клон до клон опира...
Но нагоре един се стреми!*

*Те се чупят един след друг,
само горният расне без звук
и се сгъва в лира^[1]...*

1922

[1] *И се сгъва в лира* — Този образ символизира раждането на естетическото начало; вж. бел. към „Пак у дома съм между ден и сън“.

↑

XVIII.НОВОТО, ГОСПОДИ, ЧУ ЛИ ТИ...

*Новото, господи, чу ли ти
как се върти и трепери?
Маршът му горд ще възвести
нови, невидждани ери.*

*Гасне слуха и шумът расте,
тътнат фабричните зали.
Ах, и моторите — искат те
някой да ги похвали.*

*Чуй как машината вие
и отмъщава, наказва тя!
Осакатени сме ние.*

*Гледай, животът догаря...
Робът бездушен е взел властта,
силата на господаря...*

1922

XIX.КАТО ОБЛАК ЖИВОТЪТ МЕНИ...

*Като облак животът мени
свойто гъвкаво тяло,
но се връщат изтеклите дни
в едно вечно начало.*

*И в неспирно летящия сват
все по-волно напират
този звук първобитно богат
на Орфеева лира.*

*Любовта ни защо е красива?
И тъгата — защо идва тя?
А смъртта? Тя душите приспива.*

*Но е тъй непозната...
Само празникът на песента
ще прослави земята.*
1922

XXI.ПРОЛЕТ Е ПАК. И СВЕТЪТ Е РАЗГЪРДЕН...

*Пролет е пак. И светът е разгърден,
стихове учещ, прилежен хлапак.
Стих подир стих... За труда си усърден
той ще получи наградата пак.*

*Строг бе учителят. С бяло в брадата.
Плахо попитахме ние: нима
пак са зелени, лазурни полята?
В миг ни отвърна самата земя!*

*Смей се, земя! Ти си цялата вече
волна, щастлива. Под свода просторен
като хлапак тича всеки от нас.*

*Всичко, което учителят рече
и начерта върху ствол, върху корен —
всичко запява, запява със глас!*

1922

ВТОРА ЧАСТ

I. ДА СЕ ДИША — ТОВА Е НЕВИДИМ СТИХ...

*Да се диша — това е невидим стих!
Непрестанна обмяна между нашето съкровено
битие и пространството на света. Ритъм тих,
с който в себе си влизам постепенно.*

*Една-едничка вълна сред безчета
от вълни на морето, което в мене трепти.
Ти не плискаш без цел, както всички морета,
и пространство печелиш ти.*

*Колко много предели вече бяха до един
вътре в мен. А колко от ветровете
ми напомнят за моя син.*

*Ти не ме ли позна, пълна с мен синева?
Ти бе някога гладка кора на дървета
и закръгленост, и листо на моите слова.*
1922

II.КАКТО НЯКОЙ ВЗЕТ НАБЪРЗО ОТ МАЙСТОРА ЛИСТ...

*Както някой взет набързо от майстора лист
му отнема **най-истинския** щрих на творбата —
така грабват за миг и огледалата
оня смях на девойките, единствен и чист,*

*с който те възприемат изгрелия ден,
или вечер — светлика на усърдни лампади.
И в дъха на лицата им истински, млади,
ще се плъзне след време един лъч отразен.*

***Колко** погледи край опушената камина
са следели как пламъкът мре в пепелта:
ах, очи на живота изгубени, тленни!*

*Нима земните загуби знаят мнозина? —
само който прославил е чрез песента
как сърцата се раждат за цели вселени.*
1922

III. ОГЛЕДАЛА: ИМА НЕЩО У ВАС НЕРАЗКРИТО...

*Огледала: има нещо у вас неразкрито,
вашата същност никой до днес не позна.
Вие, подобно просветващи дупки на сито,
сте промеждутъци от отминали времена.*

*Вашите бездни простора на зали пиляят,
щом падне здрач, напомнят огромни гори...
Като елен с разклонени рога полиляят
всред непристъпната ви безкрайност искри.*

*Често сте препълнени с образи, ала от тях
някои само във вас са завинаги скрити,
други пък вие отблъснахте сякаш със страх.*

*Но най-красивата ще се вижда с мечти,
чак докато в нецелуваните ѝ ланити,
ясният, вечно търсец се Нарцис се възплъти.*
1922

IV. ТОВА Е ТОЙ — НЕСЪЩЕСТВУВАЩИЯТ ЗВЯР...

*Това е той — несъществуващият звяр.^[1]
Не го познават, ала влюбени са те
в походката му, в шията му, в оня чар
на погледа и тяхната любов расте.*

*Измислен звяр. Но го обичат — затова
той всъщност е най-истинското същество.
Създават му пространство. Вдигайки глава
в това прикътано пространство, за какво*

*да бъде тук? Не са го хранили с овес,
а само с вероятността да е живял.
С такава сила го изпълни този жест,*

*че дълъг рог на челото му се изви.
Той приближи една девойка, беше бял —
и в огледалото, и в нея се яви.*

1922

[1] „Еднорогът има старо, празнувано през цялото средновековие значение на девственост. Ето защо се твърди, че той — несъществуващият за невежите — възниква, щом се появи «в огледалото», което му държи девойката. Възниква и «в нея», като във второ огледало, също така чисто и тайнствено. Виж гоблените от XV век.“ (Бележка на Рилке.) ↑

V.C МУСКУЛ СЯКАШ СЕ РАЗТВАРЯ АНЕМОНЪТ...

*С мускул сякаш се разтваря анемонът
сред ливади, пълни с утринна роса,
чак додето в чашката му се отронят
блясъци на многоцветни небеса.*

*Във звездата на цветчето затрептява
мускулът, приемащ хиляди неща;
често щедростта му **тъй** го побеждава,
че сигналът за покой на вечерта*

*с мъка би достигнал всички разпилени
тичинки, за да ги върне неусетно
в тебе: мощ и воля на **безброй** вселени!*

*Ние, буйните, по-дълго ще живеем.
Но кога, в кое ли битие най-сетне
ще приемем туй, с което ще се слеем?*

1922

VI. ЦАРСТВАЩА РОЗА, НА ДРЕВНИТЕ ХОРА В РЪЦЕТЕ...

Царстваща роза^[1], на древните хора в ръцете
беше ти чаша с протичък ръб.
Ала за нас си едно безконечно цвете,
някакъв съд неизчерпаем и скъп.

Дреха връз дреха облякло, разкошно изглежда
тялото, изваяно само с лъчи;
но отрицание, бягство от всяка одежда
в крехките ти листенца личи.

От векове ни зове този твой аромат,
сякаш с най-нежните от имената.
И, като слава, във въздуха е разлят.

Как се нарича, не знаем, само гадаем.
Може би туй е споменът на душата
и в часове на молитва ще го познаем.

1922

[1] „Античната роза е била обикновена шипка, червена и жълта, с цветовете, които се появяват в пламъка. Тя цъфти тук, във Вале, в някои градини.“ (Из писмата на Рилке.) Вж. също бел. към „Чашата с розите“. ↑

Х.ВСИЧКО, ДО ДНЕС СЪТВОРЕНО, МАШИНАТА ЗАСТРАШАВА...

*Всичко, до днес сътворено, машината застрашава,
дръзва с духа да се бори и да не се покори.
Вместо ръце да ваят от мрамор творба величава —
камък за къщи реже машината и сече гори.*

*Тя се тревожи да не би да ѝ се изплъзнем ние
и, потопена в масло, на себе си да принадлежи.
Мисли си, че е живота, че може да го разкрие —
като еднакво безстрастно нарежда, твори и руши.*

*Но битието е извор омагьосан, стотици вселени
почват тепърва. Звука на чистите им води
ще долови единствено застаналият на колени.*

*Нейде в недрата се раждат думи^[1] с нежност
могъща...*

*Вечната музика — от трепереци камъни — ще
изгради*

*в ненаселими пространства своята божествена
къща.*

1922

[1] *Нейде в недрата се раждат думи* — Според Рилке естетическото начало е заложено още в действителността; задача на поета е да го разкрие и тази задача е застрашена от механизиранията цивилизация. Вж. също бел. към „Часослов“. ↑

ХІІІ. ИЗПРЕВАРВАЙ РАЗЛЪКАТА, НЕЙНАТА МЪКА Е МНИМА...

*Изпреварвай разлътката, нейната мъка е мнима,
като зима, която над твоето рамо вали.
Между зимите има една непреставаща зима,
но сърцето ти — щом презимува — ще спре да боли.*

*Вечно мъртъв бъди в Евридика — изкачвай се с лира
и, прославяйки, слизай в най-истинските си глѣбини.
Бъди тук, между тленните, тук, дето всичко умира,
бъди чаша, която се счупва от туй, че звъни.*

*Ти бъди, но познай и закона на не-битието,
на безкрайното дъно, където трепери сърцето
и се сбъдва копнежът, макар и веднъж, но докрай.*

*Към запасите тихи на тази природа богата,
към съкровища, неизразими посредством числата —
причисли се ликуващ, и цифрата им зачертай!*

1922

XIX. СРЕД УЮТНАТА БАНКА БЕЗГРИЖНО ЖИВЕЕ СКЪПОТО ЗЛАТО...

*Сред уютната банка безгрижно живее скъпото
злато.*

*И мнозина разчитат на него. А слепият, просякът
плах
е изгубено кътче за дребната медна монета, която
изтървали сме сякаш под шкафа, в ъгъла, пълен с
прах.*

*В магазина богатството винаги е като у дома си —
преоблечено в кожи, в коприна, в камък, който искри.
Но безмълвният просяк — невидим — стои край
железните каси,
той е пауза в дъха на спящите, дишащи, будни пари.*

*О, дори и нощта не затваря тази отворена вечно
ръка!
А съдбата ще я повика и утре. И тя — разрушима,
и мизерна, и светла — из пустите улици ще се лута.*

*Нека някой поне, който, виждащ безкрайната ѝ
тъга
да обхване, да я прослави. Само от певци изразима.
От божествени само дочута.*

1922

XX.КОЛКО ДАЛЕЧ СА ЗВЕЗДИТЕ! НО ПО-НЕПОЗНАТ Е ПРОСТОРА...

*Колко далеч са звездите! Но по-непознат е простора
който в очите ни тук се чете.*

Някой, да кажем, дете... друг човек, или повече хора

—
страшно далечни и чужди са те.

Мярката на битието в може би неприложима,

за да измери безкрайното в нас:

*между мъжа ѝ двойката колко пространство ще
има,*

щом тя побягва, но тръпне от страст.

Всичко изглежда далеч, но къде се затваря кръгът?

*Виж, на постланата вече трапеза, от топлото
блюдо*

рибите сякаш ни кимат с глава.

Неми са те... Но не знаем дали няма някъде кът,

в който и немият техен език, като някакво чудо,

да се превръща внезапно в слова?

1922

XXVI. КАК НИ ОБЗЕМА НА ВОЛНИТЕ ПТИЦИ ВИКЪТ...

*Как ни обзема на волните птици викът...
Някакъв крясък, роден изведнъж от безкрая!
Ала децата, които в полето играят,
викайки — с истински виковете не крещат.*

*Вик на случайното. Той в междупространства
литва (там птичият крясък прониква за миг,
както човекът сред своите сънища странства)
и като клин се забива крещящият вик.*

*Болка, къде сме? Волността ни подмята
като разкъсани от вятъра хвърчила,
ала с ресни от смях, и почти до земята.*

*В песен превръщай онези, в които напират
крясък, о пеещи божие! Да вдигнат чела —
като потока, понесъл лице и лира.*

1922

XXIX. ТИХИ ДРУЖЕ НА ДАЛЕЧИНИТЕ, ЧУ ЛИ...

*Тихи друже на далечините, чу ли
как от твоя дъх пространството трепти?
Скрит в камбаните на всички мрачни кули,
бъди звън вечерен. Ще усетиш ти*

*как от силата ти всяка вещь се храни.
Превращението ще те възроди.
Назови най-страшната от всички рани!
Пил горчиви чаши, вино сам бъди!*

*В тази нощ безкрайна, дето стенем ние,
остани и в песен превърни вика,
нека в теб се срещнат светлина и звук.*

*Ако някога забравата те скрие,
ти ще кажеш на Земята: „Аз тека!“
и на бързация ручей: „Аз съм тук!“^[1]*
1922

[1] „Аз тека!“ — „Аз съм тук!“ — В този последен сонет от цикъла, както и в своята Осма Дуинска елегия, Рилке изразява общото си схващане за човешкото съществуване като постоянно сливане с природното начало, като присъствие в органичния живот на Земята, което е противопоставяне на картезианския принцип: „Cogito, ergo sum!“ ↑

СТИХОТВОРЕНИЯ, НЕВКЛЮЧЕНИ В КНИГИ

*Тук са представени завършени творби от
лирическото, наследство на Рилке, публикувано в
събран вид едва през 1953 г.*

ВЛЮБЕНИТЕ

*Виждаш ли прегръдката им свята?
Не страстта, духът ги в плен държи.
Тръпнат като тънка ос телата,
край която жарка кръв кръжи.
Будни са — света ще проумеят.
Жадни са — страстта ще утолят.
Остави ги — нека да се слоят
и така — да се раздалечат.*

1908

ЕНДИМИОН^[1]

*Той цял е лов. През неговите вени
животно мина като през гора.
Изникват там долини, езера,
кошутата оглеждат, удивени;*

*струи кръвта на спящия в тревата
подире ѝ, но мъчи я стрелата,
разтапяща се в дрямката без звук.
Богинята — девица без съпруг,*

*се носи в нощите на времената,
допълва се сама, лети прекрасна,
омаяна от вечерния звън;*

*към него наклони си тя главата
и в миг до раменете ѝ проблясна
той — дивен, съхранен във вечен сън.*

1909

[1] Ендимион — Митичен овчар, надарен с рядка красота, обикнат от богинята на лова Артемида, която била измолила от баща си Зевс да не се омъжва никога (затова е „богинята-девица без съпруг“). За да запази красотата на възлюбения си, тя поискала от Зевс да го потопи във вечен сън: Артемида отивала всяка вечер при Ендимион да се наслаждава на прекрасния му облик. ↑

ЛУННА НОЩ

*Път през градина — дълбок като глътката вино.
Бавно към храстите води ме тихият път.
О, под луната, когато небето е синьо,
даже и пейките в здрача цъфтят.*

*Тегли те тихото. Скиташ ли с будно сърце?
Твоят прозорец към златни съзвездия гледа.
Нощ, и далечна, и бледа,
гали чрез вятъра твоего близко лице.*
1911

ЗАД ДЪРВЕСАТА НЕВИННИ...

*Зад дървесата невинни
старата, тъмна съдба очертава
нямото си лице.*

Бръчки по него пълзят...

*Птица дори ако тук изкрещи,
ехото — като болка — се мята
в строгите ѝ уста на сибила.*

*Ах, нови влюбени се усмихват,
без мисълта за раздяла!*

*Ала трепери, блещука над тях,
като съзвездие, участта им —
опиянявана от нощта.*

*Още е рано, за да го усетят,
още е жив,
плувайки в потока небесен,
някакъв лек образ...*

1911

МОЯ ЛЮБИМА, ЗА МЕН ПРЕДВАРИТЕЛНО ВЕЧЕ ИЗГУБЕНА... [1]

*Моя любима,
за мен предварително вече изгубена,
още не зная желаните твои напеви.
Аз не те търся. В бъдното вече не диря
чертите ти. Всички големи картини
в сърцето ми, всеки пейзаж, оживял в далнината,
кули, мостове и селища,
и ненадейни извивки на пътя
през величави земи, над които
надвесват ръка с благослов боговете,
всичко възлиза от мен,
за да стигне до тебе, която от мен си отиваш.*

*Ти си градините.
Ах, аз ги гледах с такава
надежда. Разтворен прозорец
на къща в полето — на него стоиш
и за мен размишляваш. Из тесните улички
сякаш долавям пак твоите стъпки;
витрините, още смутени от твоето нежно лице,
внезапно сега отразяваха моето.
Кой знае през нас
не намира ли още напева на същата птица
която самотно ни пееше снощи?*

1913–1914

[1] Рилке е писал това стихотворение по време на работата си над „*Дуински елегии*“ и то представлява отломък от същата мисловна сплав. Това се отнася и за следващото стихотворение „*Жалба*“. ↑

ЖАЛБА

*Ти се оплакваш, сърце — кому? Все по-отчаяно
пътят ти днес лъкатуши сред неразбираеми
хора. Но е напразно,
тъй като твоят път устремен —
води в грядущето,
в невъзвратимото.*

*А по̀ преди? Нима плачеше? Беше паднала,
бавно узряваща ягода на радостта.
Днес дървото на моята радост е скършено,
страшната буря прекърши невинното,
празнично мое дърво.
То украсяваше моя невидим пейзаж,
по-познаваем, по-близък ме правеше
за долетелите ангели, невидими.*

1914

„О, ДОКОСНИ НИ!“ — МОЛЯТ ТЕ НЕЩАТА

*„О, докосни ни!“ — молят те нещата
Възсепват те завоите: „Помни!“
Един ден, пренебрегнат от душата,
ще бъде дар за бъдещите дни.*

*Печалбите ни кой пресмята? Кой
отишлите си дни отдалечава?
Едното в другото се разпознава,
туй само знаем — аз и ти, и той.*

*Студът у нас все тъй ли ще расте?
Вечерен здрач, ливада, мирен дом
лицата ни докосват мълчешком —
стоят край нас и ни прегръщат те.*

*Аз съм в пространството и то е в мен;
то е единно... Птиците летят
през всички нас. Расте дърво отвъд,
но то и в мен расте през тоя ден.*

*При грижи в мен е моя собствен дом.
При скръб раздялата е в мен и бди.
Аз съм любим — на моите гърди
най-нежната се свива плачешком.*

1914

МАКАР ДА Е ПОЗНАТ НА ЛЮБОВТА ПЕЙЗАЖЪТ...

*Макар да е познат на любовта пейзажът,
и гробището малко, с плачещите имена,
и пропастта замлъкваща, в която другите
завършват: въпреки това отново тръгваме
по двама пак, под старите дървета, и лягаме
между цветята и срещу небето.*

1914

НАЧАЛО НА ЛЮБОВТА

*Усмивката ни, първата усмивка.
Каква бе тя? — Ухаеха липите
в притихналия парк. Внезапно ние
един във друг се взряхме до усмивка.*

*И в нея затрептя далечен спомен
за зайчето, играещо в тревата,
за детството на нашата усмивка.
С годините тя стана някак строга.
Напомняше на оня лебед, който
следяхме ние как надве разсича
нощта над езерото. И с корони
дърветата на фона на небето —
сияещо и чисто — начертаха
едно — към бъдещето взряно, нежно,
усмихнато лице.*

1915

СОНЕТ^[1]

*Новото, приятели, не е в това,
че и без ръце машините работят.
С чудеса преходни мами ви животът —
не избързвайте с хвалебните слова.*

*Има във вселената неща по-нови
от града, от електрическия ток.
Виждете на звездите древните огънове!
А пък лампите са искри в мрак дълбок.*

*И трансмисии не могат колелата
на грядущите ни дни да завъртят.
Вечност с вечността говори в тишината.*

*Не е туй, което виждаме, светът.
Бъдещето ще обхване далнините —
само ако се е сляло с нас самите.*

1922

[1] Този сонет и следващият „Ние чуваме: извор шуми край нас“ са създадени едновременно със „Сонети към Орфей“ и са близки с тях по тематика. ↑

НИЕ ЧУВАМЕ: ИЗВОР ШУМИ КРАЙ НАС...

*Ние чуваме: извор шуми край нас,
И напомня кристално звънче.
Но това не е звън на отминал час,
а самата безкрайност тече.*

*Тази — твоя и чужда — вода шурти,
тя е тук и все пак не е тук.
Като каменен ръб на чешма си ти
и отеква у теб всеки звук.*

*Как далечно е всичко и близко е пак,
разгадано докрай и обвито в мрак.
Кой ли смисъл ще му придаде?*

*Ти гориш от любов към неща отвъд.
И изтича водата, и с нея текат
твоите чувства. Ала накъде?*

1922

НАСРЕЩНИ СТРОФИ^[1]

*О, жени, които тук около нас
минавате, потънали в печал,
непощадени също, ала пак способни
като блажени щастие да давате.*

*Кажете, откъде
изличате отново бъдеще,
любимият когато се явява,
и то във повече, отколкото ще бъде някога?
Дори човекът, който знае разстоянието
до най-последната и непроменлива звезда,
остава удивен, когато пак открива
в сърцето ви могъщото пространство.
Как го спасявате от тоя шумен сбор?
О, пълни с извори и мрак.*

*Нима сте вие същите,
когато някога като деца
в училищния коридор тъй грубо
по-възрастният брат ви блъскаше?
Светици неизменни.*

*Тогавя ние, другите, деца все още,
без да усетим, погрознявахме завинаги,
а вие бяхте като нафора
на Тайната вечеря.*

*Да скъсате с вашето детство —
това не ви наврежда. Изведнъж*

*като че ставахте по-съвършени,
допълнени във бога като чудо.*

*А ние, късове от планина,
момчета още, ние бяхме остри ръбове,
понякога изгладени щастливо;
о, ние, късове от канари,
се сгромолясвахме върху цветя.*

*Цветя от дълбините на земята,
обичани от всички корени,
на Евридика истински сестри
и вечно пълни от священото завръщане,
вървящи след възхода на мъжа.*

*Самите ние се раняваме,
обичаме да ни раняват и раняваме
и доброволно пак да бъдем наранявани.
Оръжия до възглавието на съня,
поставени от яростта.*

*Почти подслон сте вие,
там дето никой не закриля никого.
Подобно сянка от дървото на съня,
към всички вас се носят
мечтите на самотника.*

1912–1922

[1] Стихотворението е трябвало да бъде пето по ред сред „Дуинските елегии“, но впоследствие е заменено от елегията за „Акробатите“. ↑

НИЕ СМЕ ГЛАС...

*Ние сме глас... Кой би възпял сега
далечното сърце на всяка вещь?
И пулсът му задъхан и горещ
в гърдите ни отеква. Но тъга
или възторг не се побират в нас.
И затова, разкъсани от страст,
сме само глас... Могъщото сърце
потайно ни разтърсва — и за миг
изтръгва вик.*

Тогава сме живот, съдба, лице.

1923

ПЛОДЪТ

*То към стъблото тръгна от пръстта,
укри се в тишината му бездънна,
в цветчето, като пламък, заблестя
и пак в безмълвие потъна.*

*През лятото тъй дълго, дълго зря
в дървото с денонощно постоянство,
че пред стремителните му недра
отстъпи кроткото пространство.*

*Най-сетне в оня свършен овал
жадуваният отдих го обгърна
и втурвайки се wśród плода узрял.
То в своя център се завърна.*

1924

НОЩНО НЕБЕ И ЗВЕЗДОПАД

*Небе огромно, мълчаливо, вечно:
натрупани пространства, свят до свят.
За да се слеем с него, е далечно —
и близко, за да взрем очи назад.*

*Отронва се звезда. И с нея, плах,
обвързваш ти мечтата си невинна.
Какво започна и какво отмина?
Кой тук е грешен? Кой с изкупен грях?*

1924

МИГ, В КОЙТО БОГОВЕТЕ ПАК ИЗЛИЗАТ...

*Миг, в който боговете пак излизат
от жилището си в нещата...
И всичките стени на моя дом
обръщат. Нов пейзаж! И само вятър
от преобръщането на подобен лист
разравя въздуха като земя:
ливада от дихания. О, богове!
О, чести гости! Спите си в нещата,
събуждате се ведро, в някой извор
въображаем миете лица
и шиш, давате от бодростта си
на нашия живот, докрай запълнен;
За вас да бъде утро, богове!
Повтаряме! От вас изхожда всичко.
Светът се буди с вас и засява
в руините на нашите провали.*

1925

ПОСЛЕДНА ЦЕЛ, КОЯТО АЗ ПРИЗНАВАМ...^[1]

*Последна цел, която аз признавам,
ела, ужасна, в тъканта от плът!
Както пламтях в духа, в теб запламтявам.
Дървото се забави тоя път
да лумне в пламък, който ти запали,
но приближавам и изгарям в теб.
Ти цялата ми кротост не пожали
и всичко в мен превърна в ад свиреп.
Без бъдеще, разбит, но чист и тих
в страданието стъпих като в клада;
не дия аз от идното награда,
в сърцето си натрупаното скрих.
Аз ли горя безмълвно в тоя свят?
Угасват спомените като сън.
Ах ти, живот, живот: аз съм отвън.
Цял в огън съм. За всички непознат.*

*(Отказване. То не е болестта
през детството. Забавяне. Предлог
да порастем. А всичко ти шептеше.
Не смесвай онова, което беше
омайващо, с това.)*

Декември 1926

^[1] Това стихотворение е последното нещо, написано от ръката на Рилке в последния му бележник. ↑

Издание:

Райнер Мария Рилке. Лирика

Австрийска. Първо издание

Подбор, редакция и бележки: Венцеслав Константинов

Народна култура, София, 1979

Редактор на издателството: Марко Ганчев

Художник: Иван Кьосев

Художник-редактор: Ясен Васев

Техн. редактор: Олга Стоянова

Коректори: Евдокия Попова, Петя Калевска

Литературна група — художествена.

Тематичен номер 04 95366/5706-4-79

Дадена за набор август 1979 г.

Подписана за печат октомври 1979 г.

Излязла от печат ноември 1979 г.

Формат 70×90/32

Печатни коли 13¾

Издателски коли 8,03

ДИ „Народна култура“

ДП „Тодор Димитров“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.